

КОЗАЦЬКЕ СВАТАННЯ

на три дії

Ціна 25 центів.

1919

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

Presented to the
LIBRARY of the
UNIVERSITY OF TORONTO
by

PETER KRANTZ

Библиотека

О Годзинѣ

КОЗАЦЬКЕ СВАТАННЯ

на три дії.

1919

З Друкарнї „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Пан Тимош Далденко Гаківниця, чигиринський сотник (літ 50).

П-ні Марта Тимошева, його жена (літ 45).

Одарка, їх дочка (літ 18).

Петро Шуліка Нагайвенко, запорожський дідусь, проживаючий у Гаківниці (літ 65. Жвавий та моторний дідусь).

Опанас Затієнко, осаул запорожський (літ під 50; здоровезний козарлюга).

Гриць Шумило, підосаулій (літ 45; сутулуватий, широкоплечий козарлюга).

Козак I-ший, Фед'ко Сухогорленко, пушкар (літ 45).

Козак II-гий, Сидор Мозурка, підпушкарій (літ 45).

Козак III-тий, Демко Громика, шафар (літ 45).

Козак IV-тий, Степко Далдеіко, підшафарій (літ 45).

Козак V-тий, з Ляхів, Юрій Теліга-Пеліжинський, кантаржей (літ 35).

Кіндрат Якимович, козак охотник з київського бурсака (літ 22).

Стєцько, чура Нагайвенка (літ 20).

Івась, чура Нагайвенка (літ 20).

Семко, чура Гаківниці (літ 22).

Христя, стара слуга у Гаківниці (літ 50).

Народ, ватага весільна, чури, слуги.

Річ дієТЬ ся в році 1648, в перших днях червня, днів кілька після Корсунської удачі. Дія друга в 1 день по першій, а дія трета в три дни по другій.

ДІЯ ПЕРША.

(Річ діється на хуторі бувшого запорожського кантаржея, тепер сотника у чигиринському лестровому полку, пана Тимоша Даценка-Гаківниці, над річкою Тясмином).

(Сцена представляє простору съїтлицю; стіни її не мазані, а просто дерев'япі-миті. На ліво та на право сцени двері. В божнику, на стіні прості видців красують ся образи: съв. Юрія на копі, біля него съв. Николая, та прочих съятців. Образи мальовані живими красками, по візантійському стилю на дереві. — По середині съїтлиці великий стіл, прокривтий скатертью, а надокіл його триніжні дзиглики. — На столі стоїть на кізлі (варстатику), яких тепер вжитують на Україні то різані дров, бочілка з крючком для вигоди в точеню, а біля ньої здорових поставців троє. Попід стінами йдуть ослони, прикриті ріжкоузорями килимами, попад тими же полиці з усякою мідяниною та серебряниною посудовою як поставці, тарілки та дзбанки. У лівому куті съїтлиці турецький порфірний, золотом перетяканий макат, а на ньому золоті татарські ронди на копі, татарські сагайдаки, та деякі воєнні причандали. У правому куті кілька пайцять самопалів, та ріжків породних шаблюк).

Вихід І-ший.

(Нагайвенко і Стецько).

Стецько (стоячи смирно при дверях з лівої сторони, кланяєсь до пояса Нагайвенкови, а сей сидить на дзиглю, біля стола, та набиває собі люльку-борульку. Вислухайте, батіку, пане мій, єще у послідне прохання свого вірного чури).

Нагайвенко. Щож же, Стецьку? Либо нь стара пісенька: тужиш за походом?

Стецько (кланяєсь опять в пояс). Розсудіть бо, батіку, ласкаво; хиба нь воно до діла козакови жити між бабами, та між кочергами у таківський час, коли батько Хміль так славно булавить!?

Нагайвенко. Стрівай сину! Не дорікай мені! У Все-вишньому надія, що мені не доведеться примкнути очий лежінем на постелі. (Спльовує). Тьфу! Щож то за погань умирать козакови бабською смертю на постелі! (Встає, випростовується і звернувшись до божника). Богато у Тебе, съятий Юрію, не му прохати! Позволь мені тілько, съятий наш заступнику, побачити Тимошеву Одарку щасливо за мужем, отцього (головою вказує на Стецька) гольтіпаку у запорожському товаристві, а тоді позволь мені, съятий, умерти на кульбаці, або на ногах, у ручному бою! Опісля-же, сли Твоя ласка, щоби мені козацьке товариство, по довершенні побідї, шаблями суходіл копало, в семипядні пищалі вигремувало, та у сурми вигравало. (З резигнацією). Так! більш мені не треба. Амінь! (Хрестить ся тихо тричи, а Стецько за ним. Опісля зітхнувши тяжко, підходить до стола, наточує собі з бочілки поставець і випивши). Найліпше з булатом в долоні, з славою кінчиться.

Стецько. Батіку! пане мій! на віщо-же ви троїте мені съвіт божий маревом своєї смерті? Чи ви хочете, щоб я більш вас не займав слушним своїм проханем?

Нагайвенко. Стрівай! годіж нам оставити паню Тимошеву та Одарку без захисту!

Стецько. Щож-же у нас за діло піклувати ся чужою жінкою, коли їхній батько і муж, пан Тимош, не усидів дома і на поклик батька Хміля потягнув у поход, тай свого чуру Семка за собою забрав? Тепер Семко на конику, між ~~славними~~ молодцями, виграває, та слави добуває, а я, чура ваш, тілько й слави заживу, що колись буду міг розказати: у славного пана Шумки-Нагайвенка чурою-оружоносцем бував, та (крізь слози) пана Тимоша Гаківниції жінки та доньки сторожив, а походу не видав.

Нагайвенко. Стецьку! не огорчай, та не побивай мене гіркими словами! Батько Хміль доперва начинає жнива, останесь і для тебе доволі ворожих маківок.

Стецько. Простіть, батіку, но мене бересь қрайна досада, коли бачу, що навіть чернь, наші підсусідки з

поселка перековують леміш та серп на синє і один за одним тягнуть у запорожське військо великого Хміля, а ми, козаки, рибалчимо, пасіки доглядаємо, та чужих баб сторожимо.

Нагайвенко (до себе). Правда за ним! (Усміхаючись, підходить до Стецька, та положивши йому руки на раменах). Мізерний ти ще з виду, бо ѿї літ тобі не много, но козак душою; пораб тебе у запорожське товариство отdatи, бо там тепер школа буде, чи не лучша, як за моїх молодих літ.

Стецько (живо). Надокіль коня обкрутну ся не згірш запорожського запеки, пороги перепливу хотій би ѿї під кулями, живий-же ворогови ніколи не дамся взяти в руки.

Нагайвенко (сентенціонально). Так сину! Козакови всьо одно, що свою голову доставити, що чужу ізняти, аби живому не дать ся в руки, та остать ся козакови-козаком ѿ по смерти!

Стецько (урочисто). Хто-же од козацького товариства одстає, хай од того шкура одстане, як на вербі по весні! — так кажуть старі люди.

Нагайвенко (усміхаючись). Опять мене тяжко та не слушно огорчаєш! Я, бач, сину, рвусь у бій більше чим ти, так щож; обіцяв ся пану Тимошеви до ѿного повороту зостати тут, в захисту ѿного жіноті, дак і не оставлю Тимошевої і Одарки на поталу старосток, підстаросток та усяких мосьцівих праволомців. Я бач, по ночах не сплю, бо найбільш ночю, неначе той сроманець-вовк, вітрю кров, та рвусь у бій. Тоді мені здається, що я-б прежню молодечу силу опять добув, наколиб почув, як ворожі кістки хрустять, шаблюки бряжать, а наші гуляють.

Стецько. Хміль не вода — ворогам біда, за подоптанє прав і віри, не ѿме він в караню міри!

Нагайвенко. З тебе, бачу, не лишень лепський козак, а ѿї бандурист на старість буде, сли лиши удасться тобі доносити до старости своєї хімерної голови.

Стецько. Бог один знає, що кого і де дожидає! Одна річ певна, що коли доживу старости, то не осквер-

ню сідого свого чуба тим, щобим в часі походу сидів при чужих бабах, неначе той евнух в гаремі.

Нагайвенко (усьміхаючись). Ей! молокососе не дратуй! Не перетягай струни, бо урветь ся, а тоді зле буде! (Креше огонь, та запалює люльку).

Стецько (з резигнацією). За мною вже гірше і бути не може. (По хвилі, живо). Оставмо тут, батіку, пана Кіндрата, він бо вже на руку майже здоровий, а він з Одаркою, котра стоїть за непослідного лестровця, та з вооруженою добре службою, не то підстаростків, а й самого Ярему Вишневицького в силі гідно приняти козацькими оловянними галушками.

Нагайвенко. Стрівай сину! Після Жовтих вод, та онодішної курсунської удачі, пан Хміль, зачуваю, ждати-ме на переговори з королем, поки звинесь дальше. Так отже через який день, два, вернесься домів Тимош з Семком, а тоді здамо на них жіноту, самі же свободні потягнемо у поход.

Стецько. Я мізкую в своїй неопитній голові і розмізковую, що тепер для жіноти на сьому хуторі нема уже ніякої опасності. Україна бо усенька опустіла з ворогів, що нам коїли самовільство.

Нагайвенко (киваючи головою). Правда твоя, що з одних опустіла, зате других сам Хміль навів на ню.

Стецько. Когож же?

Нагайвенко. Ординців сину. Вониж бо ще на Україні, а звісна річ: „Нестатечная приязнь вовкови з бараном, а христяни нови з бусурманом”. Ординці могуть розпустити загони по Україні, щоб християнський народ ясирити.

Стецько. На то вни ніяк не відважать ся, бо видали силу батька Хміля.

Нагайвенко. Дичі Ногайській, Татарві, ніколи не можна вірити, а тим паче тепер, коли у них, у Нагайві голод, бо випав недорід на збіже. (Задумавшись). Колиб я тепер був у раді батька Хміля, тоб стояв за миром з Ляхами, а Татарву підвібим ім під шаблі, та й нашим для спасеня душ християнських зізволившим погуляти!

Стецько (здивований). Страшио батіку! За такі слова могла вас постигнути доля Барабаша. Наші з ординцями поклялись воювати Ляхів без нащадку, а ви — протів сьому? Страшио!

Нагайвенко. Ординці, то наші споконвічні вороги і нехрести, а опроче, що іде правди діти (оглядаєсь на всій стороні), я... я... я... боюсь більше, чим ординців, наїзду на сей хутір своїх... козаків.

Стецько (здивований). Наїзду... козаків... на ко-зацький хутір?!

Нагайвенко. Не інакше. Се бач діло тонке та й тайне. (Прикладає палець до губи).

Стецько. Хай на мене хрест съвятий спаде, сли не додержу тайни (робить з пальців хрест і тричи його цілую).

Нагайвенко. Тож чуй: Ти видав тут перед виїздом пана Тимоша у поход запорожського осаулу, Затієнка?

Стецько. Видав.

Нагайвенко. Отже сей сідоусий харцизяка хоче на Тимошевій Одарці женитися. Він ще торік до неї сватався, та ми того Одарці й не говорили, а йому відказали, що вона ще за молода. Тепер же він в своїй отчаянності може її силою взяти.

Стецько. На мою думку, се діло не тяжко убити.

Нагайвенко. Як жеж?

Стецько. Просто: повінчати Одарку з Кіндратом, а тоді, чей Затієнко не ймесь відбирати у Кіндрата жінки, як окаянний Данило Чаплінський у батька Хміля?

Нагайвенко. Хитрий з тебе козак! Я того ж бажаю, та не зганув, як вни друг з другом; чи вни одному по нутру?

Стецько. Себто Одарка з Кіндратом?

Нагайвенко. А вжеж не я з тобою!

Стецько. На мою думку, то й розпитувати не треба; Кіндрат облизується до неї, як кіт до соловейка, що високо на кущику сидить, а вна, звісно дівчина, доро-жить собою, дратує та любується його страданем.

Нагайвенко. Ов! (Хитає головою). Не думав я, щоб ти був вже такий опитний у таківських ділах!

Стецько (бундючно). До чого ж козак росте, сливи не до шаблюки, та не до дівки-гадюки?

Нагайвенко (грозить пальцем). Ей! Може й ти гостиш на Одарку свої молочні зуби?

Стецько. Ні! За вашою ласкою ще з шаблею не одружив ся, а на дівку опісля буде час; но клянусь вам,слиб через кількою літ побачив таку Одарку, тоб не охав, як Кіндрат, а бравбим приступом, як батько Павлюк кріпость Кудак.

Нагайвенко. Козак, тай годі!

(За сценою чути голос сурмп на трівогу).

Нагайвенко. Трівога!

Стецько. Трівога! (Звертаєсь до божника). Слава тобі, съятий Юрію! Допоможи нам дати ворогам хорошого прочухана!

Нагайвенко (до божника). Допоможи, съятий! (До Стецька). Мершій за самопали, та шаблі! (оба хватають з кута самопали, та шаблі) та до частоколу!

Вихід II-гий.

(Тісамі і Тимошева, а далі Кіндрат і Одарка).

Тимошева (вбігаючи з дверий на ліво). Дядьку Шуліко! трівога! (Хватає самопали, та направляється до дверий).

Нагайвенко. Ви пані Тимошева, останеться тут; будете набивати осталі самопали, та підсилюти їх нам служивим к частоколу.

Тимошева. Повинуюсь!

(Нагайвенко і Стецько вибігають узбросні дверіма на право, а з дверий на ліво вбігає Кіндрат. Тимошева добуває зі скрипки в підлозі порох і кулі. Кіндрат на хвилину стає над нею. Рука права у нього перевязана китайкою висить на шабельнім рамені, а шаблі у нього не має).

Кіндрат (живо направляється до самопалів). Пані матко! самопали отсі, чи давно наряджені? (Бере самопал). Хутір наш в обсаді!

Тимошева. Остав, Кідрате, бож у тебе тілько одна рука здорова, та і то ліва. (Набиває самопал).

Кіндрат (усміхаючись). Права рука, пані матко,

у козака, то осаула в полку, а ліва — то подосаулій; а подосаулій нераз і не двічі бував лучший, чим сам осаула. (Серед тих слів бере під паху праву один самопал і добуває з номіж шабель одну велику).

Тимошева. Жартуй собі, а як рана розятрить ся, то не буду лікувати.

Кіндрат. Дивна річ, що не чути стрілів. (Бере шаблюку в зуби, а в ліву руку другий самопал і направляється до дверей).

Тимошева (набиваючи самопал, споглядаючи за ним в слід). Бравий козак, недаром Одарка моя з просоня його кличе.

Одарка (вбігаючи дверима на право натякаєсь на Кіндрата і потручує його взад, в съвітлицю, відбирає від нього, съміючись, шаблю з зубів, а далі самопал з під правої пахи зі словами). Стрітай! то не вороги, а наші!

Тимошева (плеще в долоні). Наші!? Якжеж батько виглядає? (Пускається до дверей на право).

Одарка. Погодіте! (Задержує Тимошеву руками). То ще не батько. То кілька чоловік запоріжського товариства, що вертають з під Корсуня.

Тимошева. Деж же батько? Що про нього говорили? Чи ти розпитувала?

Одарка. Ні! не розпитувала, ніяково було.

Тимошева. От то дочка!

Одарка. Не гнівайтесь, матусю, бо я зразу хотіла розпитувати, однаке, колим увиділа між ними осаулу Затієнка, тоді мерщій утіклам; він бо всегда таким узором ноганим на мене глядить, що й ординець хибань поганійше не заверне своїх косих очій на ясирку бранку.

Кіндрат. На тебе їй мертвий підвів би око.

Одарка (з гримасом): Єй Богу, погніваюсь! На віщо солодини на словах неначе шляхтич якій мосцівій панянці?

Тимошева. Остав її Кіндрате, вна бо сама не знає, чи вона дівчина, чи козак.

Одарка. Житяб дала, щоб три дні побути козаком.

Тимошева. Курці не піяти за когутів.

Одарка (збентежена). Я се знаю.

Кіндрат. Хтож на трівогу ударив?

Одарка. Я.

Кіндрат. Ти?! Козачка, з соколиним оком, не розізнала запорожців, та взяла їх за ворогів?

Одарка. Не розізнала! Але і ти би їх не розінав, і дідусь Шуліка був би тоже їх не розінав.

Тимошева (сумно). Таківські, сердеги, збідовані.

Одарка. Та де там збідовані! Вни всі у польських контушах, а на конях ронди воєводські, та і коні не козацькі; а що козак, то інший контуш.

Тимошева. Їм контуші, а Тимошеви ворон очи... (плач) глодає!

Одарка (підбігає до Тимошевої). Матусю! (Сама плаче). Я... я... я... не... пи...ту...вала, а присяглаб, єй Богу... присяглаб, що батько живий і здоровий!... (Съміє ся). Дивись матусю! я весела, я съмію ся. Батько навірно везе позаду для нас дарунки!

Вихід III-тий.

(Тісамі, а далі Шуліка Нагайвенко, Затієнко, Шумило, та козаків-запорожців п'ять чоловік, Стецько позаду).

Нагайвенко (отвираючи двері на право, на осяж йде назад в съвітлицю, та кланяючись в пояс). Просимо! Просимо! Панове молодці!

Затієнко (входячи перший). Кланяюсь пані матко! Кланяєсь в пояс, а за ним решта товариства).

Тимошева. Здорові були пане осауле! (Через спазматичний плач). Ти... Ти... Тимошій мій як?! (Плаче з прикритими очима).

Затієнко. Як тур, пані-матко! (Тимошевої і Одарка підбігають к Катієнкові).

Затієнко (далше). Тимош навантажив чотири вози усякої добичи, усякого добра, тож і опізнати ся на день, два. (Підходить до Тимошевої і трихи обіймають ся, та в рамена цілють ся; опісля тихо розмовляють).

Нагайвенко (тихо до Стецька, показуючи на Затієнка). Про вовка помовка, а вовк на шляху.

Стецько (до Нагайвенка). Ви, батіку, його (показує на Затієнка), та його товариство угощайте, а я тих двоє, себто Одарку та Кіндрата проведу на конях, хотяй би і в Білоцеркву до благочинного, та звінчаю, а опісля ви все улаштуєте.

Нагайвенко. Не горячись! Мовчи та дожидайся моого приказу! Лучше спрятай воєнні причандали.

Стецько. Слухаюсь! (Ховає порох в скриток в підлозі і взагалі прятає, опісля стає сумно з боку).

Тимошева (зовсім весела після розмови тихої зі Затієнком, до Одарки). Чи ти тямиш, Одарцю, що я тобі рано говорила? Кітка милася, а спляча собока носом до порога обернулась; а я тобі казала, що се є певний знак, що прибудуть милі гості.

Затієнко (підходить до Одарки). Пані матка, (обертаєсь до Тимошевої, кланяється в пояс) спасибіг їм за ласкаві слова, почитають нас мильми гостями, а ти, Одарочко, стрілять нас хотіла. Тож тепер бережись, щоб ми тебе не взяли в полон, та не поставили панею у хорошому дворі, на далекому хуторі. (Хоче її обняти, але Одарка подається в зад).

Нагайвенко (про себе). З сідим вусом до дівчини, а з їжаком до собаки пускати ся, значить неудачею похвалити ся.

(Товариство рягочесь).

Затієнко. Що ти, старий характернику, верзеш?

Нагайвенко. Пригадую собі де-що з корану, що виучив в неволі, у Нагайві.

Шумило. Мудра річ.

(Товариство підсміхується).

Тимошева. Сідайте, панове молодці, а ти, Одарко, попіклуй ся мерщій угощенем, бо панове молодці з дороги.

Шумило. Мудріща річ.

(Товариство підсміхується).

Тимошева (до Одарки, котра направляє ся в двері на ліво). Прикажи служивим добути з льоху старої настойки, та меду, — передше усього.

Шумило. Ще мудріща річ!

(Товариство рягочесь здорово).

Тимошева (до Шумила). Сливи не помиляюсь, ма-
бути, пан подосаулій, Шумило?

Шумило (кланяючись). Він сам, слаба річ, пані-
матко! (Всі усміхають ся).

Затієнко (показуючи на прочих 5 козаків). А ті,
пані-матко, то запоріжські сідочубі, та сідоусі молодці;
вни більше ведра на одного не виплють. За те молодці,
як в казці розказується про молодця Розомни-зелізо,
або про молодця Загати-воду, та Розпиха-гору. З жі-
нотою вни й говорить не вміють, бо відколи їхні ма-
тері їх від грудий повідлучували, у них з жінотою діла
не бувало, і з того часу вни молока та води не п'ють.
Один, он той Лях (показує на козака 5-го) молодший
між ними, тож і більше випити в силі.

Тимошева (усміхаючись). Здорові були, панове
молодці!

Товариство (хором). Здорові були, пані сотнико-
ва! (Всі кланяють ся глибоко).

Затієнко (показуючи на Стецька). Се либонь чура,
а (до Кіндрата) хтож же ти, козаче!

Кіндрат (кланяєшь тричи до пояса). Кланяюсь, па-
нове молодці. Я київський бурсак; зовуть Кіндратом,
по батькови Якимович.

Затієнко. Бував під „жовтими” та під Корсунем?

Кіндрат. Ні, батьку!

Затієнко. Батькать будеш у таборі!

Кіндрат (смирно). Простіть!

Аагайвенко (шпортаючи в люльці). Поки перша
голова на вязах, то не батько, а молодець. Захотілось,
кажуть, старій бабі молодою бути, натикала за очіпок
зеленої рути.

Затієнко (через зуби, приступивши до Нагайвен-
ка). Чи ти окаянний харцизяко, опять коран пропер-
джуєш?

Нагайвенко. А вжеж! егеж! егеж!

(Товариство підсміхається).

Шумило. Слаба річ.

Нагайвенко (приглядаючись товариству). Єй Богу! „браць шляхта”, хоті в сенатори, та на сойм у Варшаву намісць усяких „мосцівих”, що їх тепер не дочислють ся після вашої роботи. Наколиб вас побачив Жовковський, то не сказав би в друге, що козаки свинопаси! Стецьку!

Стецько (підбігає до нього). Слухаюсь!

Нагайвенко. Поскоч, нутре сину, до мого куріння, та добудь з льоху бочілку старої контушівки для лепських контушівців.

(Степ'ко відходить на право).

Шумило. Дуже мудра річ!

(Товариство съміє ся здоровово).

Козак I-ший (до Нагайвенка). Так ви, батіку, осібним курінем тут живете?

Нагайвенко. От тут (показує рукою на право) за чагарником, в круглику, з пасікою сиджу курінем. Куру горілку, меди сичу, та Богови молюсь.

Затієнко. Тобі пораб вже в монастир!

Нагайвенко. Дожидаюсь „ващеці”, пійдемо разом, — гурт Богови милійший. (Товариство съміє ся).

Козак I-ший (до Нагайвенка). От то і є по нашому, у куріню сидіти, мід горілку пити, а то кат зна навіщо заводять (розглядаєсь по сцені) хати на помості, та ще деякі і в перинах, гріючись неначе (спльовує) жиди, переводять козацьку удалість.

Шумило. Дуже мудра річ!

Козак V-тий (Лях). Пропаде, немов тая порошина з дула, козацька слава, що по всім съвіті дивом стала, розляглася, простяглася, а ворогам лихом знати далась.

Козак II-гий. Не кряч, ляцька галко, на погибель козацької слави, а плач лучше братів своїх, що не знали броду, та поникли головами в „жовту” воду.

Шумило. Дуже мудра річ!

(Товариство съміє ся).

Козак V-тий (ударяєсь по шаблюці). Хто після „жовтих” та „крутої балки” ще мене Ляхом съмієзвати — хай виходить сей час зо мною на одиночку.

Нагайвенко. Не горячись, братіку; таких у нас не має! Ти наш брат! ти козак і кінець!

Козак І-ший (до Нагайвенка). Можеб ми, батіку, не дождалисся тут гостини, а подались прямо у твій курінь.

Шумило. Неглупая річ!

Нагайвенко. Сего дня ви гості пані Тимошевої; завтра-же загуляємо по своїому у моїм куреню.

Шумило. Тож мудра річ!

Тимошева. Розкажіть, панове молодці, як ішла побіда, бо ми тут усякого чували.

Козак І-ший. То діло, пані матко, бандуристів, хай вни про те розказують. Наше діло, коли треба, — битись, а опісля загуляти, та про минувше й не гадати.

Шумило. Слушна річ!

(Всі сьміють ся).

Вихід IV-тий.

(Тісамі, Стецько, котрий вточує дверима з правої сторони на роді тачок бочілку „контушівки”, а за ним другий чура, Івас, бочілку меду).

Шумило (показуючи на першу бочілку). Сильна річ, (а опісля показуючи на другу) а сяя ще сильнійша річ!

(Товариство сьміється під вусом).

Нагайвенко (в туморі). Скажи раз, Шумило, де що більше!

Шумило. Доселі не було ще до чого говорити.

Затієнко. Тим паче, що Шуліка, хотяй коран знає, а все таки либоно корану не держить ся, та онтую муху (показує на бочілку, що на столі) певняком висунуть.

Шумило. Слаба річ.

Нагайвенко. Та скажи раз дещо більше!

Шумило (оглядає привезені бочки). От і скажу (усміхаєсь). Я думаю, що найлучше буде, сливе будемо пить „переставную”.

Кіндрат. Як жеж то переставную?

Шумило. Слаба річ; такий козак, що не знає того,

що поставець горілки один від одного треба переставляти поставцем меду, бо то, бач, стара козача правда: горілка валить в перед, мід тручає в зад, а за переставкою козак з ніг не подасть ся. От що є!

Кіндрат. Сего не знав.

Шумило. Бо того у низу на „Січи”, а не в бурсі, у Києві, та і не черїї учать. От що є! (Товариство съміється ся).

(Серед того Стецько паточив поставець і подас його Гагайвенкові).

Нагайвенко (підносить в гору поставець). За здоровля, та щасливий поворот славного товариства Запорожського! До тебе Опанасе! (Випиває, а Стецько опять наповняє поставець, та подає Затієнкови).

Затієнко (серед того до Нагайвенка). Здоров старий Шуліко! (а взавши від Стецька повний поставець): Хата без жінки, як рік без весни, або весна без сонця.

Нагайвенко. Або їдоочубий без олію — (показує на свою голову) тутка.

(Товариство підсъміхує ся).

Затієнко (споглядає строго на Нагайвенка і кінчить). За здоровля козачок: пані Тимошевої, та їхньої Одарки. До вас, пані матко! (Випиває, а Стецько наливає та подає Тимошевій).

(Товариство між собою гомонить).

Козак I-ший. На біса у нашему товаристві баб!

Козак II-гий. Пусти бабу в рай, а вна й корову потягне за собою!

Тимошева (підносячи поставець до Шумила). До вас, пане подосаулій, за здоровлю батька Богдана. „Мир християнству, а на зачинника Бог і його хрест!”, як казав Наливайко. (Випиває).

(Товариство кричить: „Гура! Гура! Гура!”).

Шумило. Іноді мудра річ — козацькая баба.

Козак I-ший. Либоң і ти пійдеш слідом Затієнка, та зтанеш женихать ся?

Шумило. Слаба річ! (Взявши від Стецька поста-

вець). Я в твої руки (до козака I-шого) за память батька Наливайка! (Випиває).

(Стецько дальше точить і подає).

(Товариство кричить: „Гура! Гура! Гура!”).

Козак I-ший (до 2-го. Я до тебе за Стецька Остряницю! Випиває).

(Товариство гомонить: „Гура!”).

Козак II-гий (до 3-го). Я до тебе за Карпа, щоб і тебе, як його похоронило товариство в поріжочній бочці. (Випиває).

(Товариство здорово рягочесь).

Козак III-тий до 5-го). Я до тебе за чисту душу батька Конашевича! Випиває).

(Товариство викидає тріпи шапками в гору: „Гура! Гура! Гура!”).

Козак IV-тий. Панове молодці, таж ми тризни по усопших не справляємо! Хай їм съятая, їхнею кровю зрошеная землиця, легкою буде, а съятий Юрій хай їх у Всевишнього визволяє! (Звертаючись до козака 5-го). Пю то тебе, ляцький потомку: таким, як ти Ляхам, миром-мир, а Ляхам-врагам адський пир! (Випиває).

Козак V-тий. О Боже! зруб з вудкі морже, а з козака рибкен, щоби собе попливал”.

(Товариство рягочесь).

Вихід V-тий.

(Тісамі і Одарка з дверей на ліво).

Затієнко (побачивши Одарку, підбігає до козака V-го): Пий до Одарки, або даси мені поставець.

Козак V-тий. І вам, пане осауло, не дам, і сам пить не буду до хвартушка. (Звертаючись до Кіндрата). В твої бурсаче-козаче!

Шумило. Гура! Бравий козак з Ляха.

Козак I-ший (довірочно до товариства). Баба і рак, не в голові мають розум, та і не в голові смак.

(Товариство рягочесь).

Кіндрат (до Одарки). В твої рученята, Одарко.
(Випиває).

Одарка. Опять солодиш на словах. (Покривляючись). „Рученята! Рученята!“! Подивись на славне товариство; вони в контушах, а прецінь не солодять на варшавський смак.

Затієнко. Козак, не дівчина, а ти братіку (до Кіндрата) піймав облизня.

Нагайвенко. Конець діло хвалить. Не для всякого бо готують облизня, а куцній зайцеви не рівия!

(Товариство съміє ся).

Шумило. Опять статечная і мудрая річ.

Затієнко. Чи то опять коран, Шуліко?

Нагайвенко. Аввакум говорить на обум, а ти бері на ум, — опроче гарбузи не образи, а макогони не коран.

Шумило. Тоже не слаба річ.

(Товариство гуторить між собою живо, та підсміхує ся).

Одарка (котрій Кіндрат сам подав поставець). За ваше здоровля, панове молодці. (Випиває на кілька ліків і обтирається хвартушком).

Затієнко. За чиє-же здоровля пੇш, Одарцю, зі серця?

Одарка. За всіх! Віддає поставець Кіндратови).

Нагайвенко. За всіх без одного, а з тих за одного, — козаченька молодого!

Затієнко. Чому ж конечно молодого?

Нагайвенко. До жованя мяса крім голоду і добрі зуби потрібні!

(Товариство підсміхується, та гуторить між собою).

Одарка. Ходімо матусю, не мішаймо панам молодцям в забаві.

(Ся річ іде між товариством довірочно).

Шумило. Дуже мудра річ, бо нам з бабами не видить ся.

Козак І-ший. Яб її поцілював за сю мудру річ, хотяй не опитний в тім ділі.

Шумило. Не научу тебе, бо і сам не умію!

Тимошева. Забавляйте ся, панове молодці, бо у нас зайвого часу не має; треба приладити угощеннє, як слід, для славного товариства. (Тимошева і Одарка виходять на ліво).

Вихід VI-тий.

(Тисамі, крім Тимошевої та Одарки).

Нагайвенко (до Затієнка). Можеб ти, Опанасе, навчив підосаулу цілувати дівчата, бо він жалкується, що не уміє.

Затієнко. Ти либоң евнухував в неволі, тож і більше з дівчатами не утнеш.

(Товариство съміється).

Козак I-ший. От тепер то знаю, що се пир козацький. (Затягає співати). „Ой там добре, ой там гаразд, А де свій з своїм пе, Ой де і свій атаман є!” Нуте, панове, потягайте!

(Серед того поставці кружляють, — товариство пе „круговоую”).

Козак I-ший. Як череді без личмана, так козакови без гетьмана!

Шумило. У нинішному пиру у нас атамана нема, хайже нам, панове товариство, атаманує батько Нагайвенко.

Товариство. Слушно! Гура! Хай атаманує.

Нагайвенко. Спасибіг, панове товариство, за почесть, но я вже одсталий од звичаїв славного товариства, тож думаю, що хто інший буде лучший.

Затієнко (з насьмішкою). Він (показує на Нагайвенка) задумує тричи відказувати ся так, неначеб його кошовим атаманом клали.

(Сам Затієнко здорово рягочесь, де хто з товариства скручує вус, та підсміхуєсь).

Вихід VII-мий.

(Тісамі і Христя в двома служивими хлонцями вносять на дерев'яних мисках хліб і сушену рибу, та ставлять на столі).

Затієнко (показуючи на Христю). Кажеть ся, Нагайвенкова підбічниця, незгірш сушеної риби зісохла.

(Товариство съміє ся).

Христя. Просимо на хліб та на сіль!

Нагайвенко (усьміхаючись). За тую обиду, що мені тепер заподіяв Затієнко, прошу вас, панове молодці, зробіть над ним козацький суд.

Товариство (съміючись гомонить). Слушно! слушно. Де козаків людий двоє, там і може бути суд над третим.

Шумило. Лучше всякої кари, панове молодці, присудімо йому звінчати ся з цією бабою.

Козак I-ший. Доволі тяжка кара!

(Товариство съміє ся).

Козак II-гий (до першого). Не дрохи баби, бо роздрочена баба гірш собаки.

(Товариство здорово рягочесь. Христя та служиві виходять).

Вихід VIII-мий.

(Тісамі, без Христі, та ебз служивих).

Нагайвенко. Женити Затієнка не берімось, він бо сам над тим мізкує, а я даже покажу йому дорогу, звідкіля має собі добути води до відмолодження; кару-же придумав я йому іншу.

(Товариство съміє ся).

Шумило. Якуж то?

Нагайвенко. Ми суд козацький, но наколи ви всі в польських контушах, хай-же кара буде шляхоцька. Тут (показує на поліцю) є здоровий шляхоцький, чи монастирський ляцький поставець, хай-же Затієнко...

Шумило. Черкає його по очереді до кождого з нас.

Нагайвенко. Ні, не так! Хай черкає його по польському звичаю.

(Тут Стецько подає Нагайвенкови з полицею поставець).

Нагайвенко (взявші в руки поставець). От тут, панове молодці, в половині поставця є золота обручка. (Товариство заглядає до поставця). Сливе отже Затієнко черкне його од одного разу, та влучить по обручку, то свободний од дальншого черкання; сливе-же перепе понице обручки, або не допе до неї, то треба дольляти і хай опять пробує щастя; а сли не втрапить по обручку, то опять і опять і опять.

Товариство. Слушно! Слушно! (Товариство гуторить, регочесь, та живо гестикулює між собою).

Нагайвенко (серед того наповняє поставець і подає Затієнкови з насымішкою). Прошу, мосьцівий, контушовий пане! (Затієнко бере поставець).

Шумило. Сильна річ, но вна ослабне.

(Коло Затієнка групують ся Шумило, Козак 1, 2, 3 і 4. Затієнко потягає з поставця, а опісля всі заглядають до поставця і кричать: Перетягнув!)

Перетягнув! Опять дольляти! Стецько доливає з дзбанка).

Шумило. Перетягнути то не ганьба козакови.

Козак V-тий (до Нагайвенка). Скажіть мені, батіку, звідкіля можна добути воду до відмолодженя, бо ви щось натякнули Затієнкови і не докінчили?

Нагайвенко. На віщож тобі тоє знати, таж ти наймолодший у сьому цілому гурті?

Козак V-тий. Така вже моя вдача, що люблю много знати; тож, батіку, зробіть ласку, та не мучте, а розкажіть.

Нагайвенко. Добре, розкажу, але ти на обмін скажі мені, чи Тимош вже приобіцяв Затієнкови Одарку, чи ще ні? Тиж, здоров знаєш, що я тут неначе родичем-дідусем, тож мені треба знати, що і як лаштувати.

(Серед того Затієнко опять потягає з поставця).

Шумило (кричить). Опять перетягнув!

Козак V-тий (до Нагайвенка). Либонь приобіцяв, а може й ні, я точно не знаю, не мое то проче діло.

Нагайвенко. Не мое то тоже діло, бо ачень не по-

судин мене о те, щобим хотів у нього відбивати дівку? (Усміхаєсь).

Козак V-тий (съміочись). У вас є вода до відмодоження, а про старі печі, батіку, та про їхню прислугу, звісно, погана проговірка.

Нагайвенко (съміочись). В старій печі чорт вагаття підкладає; алеж я її прадідом бути можу, тож скажи мені все, що знаєш! (Затієнко пеє дальше, серед веселості товариства).

Козак V-тий (до Нагайвенка). Після корсунської удачі ми відслужили, як слід, молебень над апостолами, тричи вистрілили з гармат, і здорово пирували на місцю побіди. Тоді то Затієнко, сам хмільний, підійшов до Тимоша на підпитку, та став його дратувати, що по вашій голові йому більше з славним товариством не гуляти, бо прийде ся дома сидіти, жінки та дочки сторожити.

Нагайвенко (голосно). І тоді Затієнко обіцяв ся його виручати? (Про себе). Не діжде, вовкулак. (Голосно). Щож же Тимош?

Козак V-тий. Тимош, підхмелений, став плакать над своєю долею, а тоді...

Нагайвенко. Приобіцяв Одарку?

(Товариство рягочесь, бо Затієнко не дошив).

Козак V-тий (до Нагайвенка). Не тілько приобіцяв, а й поклав ся, слова не ізмінити. Тимош дав також Затієнкові письмо к пані Тимошевій.

Нагайвенко. Га! Хай съвятій благословить новоженців, а мені хай допоможе звести їх до гурту.

Козак V-тий. На мою думку, не легко буде Одарці повинувати ся та йти замуж за однолітця її батькови!

Нагайвенко. За волею батька, та за моїм съвітом наша люба ясочка (отирає рукавом сльози) пійшла би і за косоокого Татарина.

Козак V-тий. Сливе так, то незабаром будемо пить на весілю, бо Затія немедленно хоче женити ся. У нього готовий вже хутір близь Краснополя, тудою і оправив ся просто з під Корсуня запорожський піп,

Хома, і ме там дожидать ся новоженців, щоб їх повінчati.

Нагайвенко (розсіяно). Повінчає, повінчає!

Козак V-тий. Ви, батіку, либонь щось не добре задумуєте?

Нагайвенко (збентежений). Нї, сину! Нї, сину! Я, бач, тілько так призадумав ся, чи то личить невінчаній козачцї їхати в двір свого мужа.

Козак V-тий. Всяково воно водить ся, а тим паче у таківський воєнний час.

Нагайвенко. Правда твоя.

Кіндрат (до товариства). Панове молодці, прошу закусувати, а то й холодне прохолоне.

Затієнко. Менї всьо однo; менї вже й так черезчур горячо. (Пе опять).

Нагайвенко (про себе, споглядаючи зловіщо на Затієнка). Буде тобі холодно, аж по макогонови.

Шумило (заглядаючи в поставець). Єй Богу! втрапив по саму обручку!

(Всі заглядають до поставця, та голосно потакуючи): „**Втрапив!**
Втрапив!”

Козак I-ший. Затієнко має хорошу міру в губі, тож міг тої штуки до разу доказати, щоб втрапити по обручку, но не хотів, щоб більше випити.

(Товариство съміє ся).

Шумило. Нумо, панове товариство, попробуймо кругом, хто втрапить по обручку. (Наливає).

Вихід IX-тий.

(Тисамі і дід-бандурист).

Бандурист (входячи стає у порога, піднявши руки, як піп до благословіння). Славному козацтву миром-мир, а врагам адський пир.

Товариство. Здоров! Здоров! Дідусю!

Затієнко (до бандуриста). Відкіля і кудою Бог провадить?

Бандурист. В Білоцеркву дороженьку вертаю, там

гадаю дожидати повороту пана Хміля. Тож вибачайте, панове товариство, що загостив.

Нагайвенко. Подорожному і Бог вибачає, а ми не маємо що вибачать, бо ми такому гостю дуже раді. Сідай, праведнику, покріши ся з дороги, а далі може нам ушквариш дещо нового на своїй бандурі.

Шумило (подає бандуристови поставець, котрий дотепер тримав в руках, зі словами). Пий, Божий старче!

Бандурист (підносить поставець). За славу славного гетьмана войска запорожського (випиває).

Товариство (хором). За твоє тоже!

Шумило (підносить бандуристови поставець меду). Закуси, праведнику, горівку жовтим медом, та затягни дещо про „жовту” воду.

Товариство. Нуте! нуте, дідусю. (Групується коло бандуриста).

Бандурист (тримаючи поставець в руці). Жовтим медом не погорджу, а про „жовті” води такої замовчу, я бо готовлю теє у Білоцеркву для самого пана Хміля і поклявсь передше не співати, поки мої очі не побачать батька Зиновія, Богом нам даного, Богдана Освободителя. Тож простіте, панове молодці! (Випиває).

Нагайвенко. Слушно, праведнику! Слушно! Ми тобі коня дамо і сами пойдемо в Білоцеркву послухати.

Затієнко. Я дам десять червоних, щоб тут послухати і не їхати в Білоцеркву.

Козак І-ший. А ми й тут раді слухати і в Білоцеркву потягнемо. (Товариство гуторить).

Нагайвенко (до Затієнка на ухо). У тебе зайвого часу не має, під Краснополем піп Хома дожидає.

Затієнко. Хтож же тобі теє сказав?

Нагайвенко. Тимош боїть ся, щоби баби не понатурились, про тоє просить мене, щобим тобі поміг у баб, та щобим тебе остеріг, щоби ти з письмом віднього заздалегідь не зраджував ся.

Затієнко. Таківське то діло! Но я досіль не доба-

чаю у тебе охоти до помочи; ти напротів, тілько съміховню надомною зводиш.

Нагайвенко. Стрівай. Я опитнійший чим ти у та-ківських ділах. Бабів не бере ся приступом, бо з сило-ваною жінкою не далеко зайдеш, так як і далеко не зайдеш соломянним конем або сінним волом. От що є!

Затієнко. Може й твоя правда?

Нагайвенко. Істинна правда, та й добра рада, а що рада, то не зрада! Слухай мене у всьому. Одна го-лова добре, а дві лучше. Я Тимоша тож шутками же-нив і оженив, тож і його дочку шутками звінчую!

Затієнко. Головне діло в тім, скоро тобі удасться звінчати її?

Нагайвенко. До трох днів буде по веселю.

Затієнко. Не вжеж? Поклянись!

Нагайвенко. Клянусь тобі, що до трох днів звінчую Одарку. (Про себе). Тілько не з тобою.

Затієнко (ударяє його здоровезно по плечу). Тепер Шуліко, вірю тобі!

Нагайвенко (хитро). То мало, що ти мені віриш!

Затієнко. Щож же ще хочеш?

Нагайвенко. Хочу, щоб ти мене у всьому, сліпо слухав, та не зобиджав ся, наколи я навіть над тобою станусь глумити, та съміховню зводити, бо з бабами нашому братови тяжша справа, чим з Татарами у стевовому буряні.

Затієнко. Здаєсь зовсім на твій опит.

Нагайвенко. Тож остав мені свободну руку у сьому ділу, а сам притворись, що тобі Одарка й не на думці.

Затієнко. Ох! се прийдесь найтяжше!

Нагайвенко (усъміхаючись). Не вжеж? Га! щож робити? Так треба, а я, бач, жіночі примхи чи не лучше знаю, чим шлях у Крим.

Затієнко. Робиж як знаєш. Ага! Може би тобі дати письмо Тимоша к пані Тимошевій?

Нагайвенко. Добре, давай! (Про себе). Сама риба йде в невод. (Затієнко дає письмо, котре Нагайвенко ховає за пазуху).

Кіндрат (підносить бандуристови поставець меду). Позвольте, батьку, меду.

Бандурист (взявши в руки поставець). Спасибіг, молодче, хай съвятій Юрій проведе тя дорогою слави козацької, та у Бога за твоєю душою заступить ся.

Нагайвенко (до бандуриста). Глянь на нього, дідусю, який він не свій (показує на Кіндрата) йому ма-
бути потрібно благословенства, щоб дівчина любила.

Бандурист (весело). Того йому не треба! Йогоже на те таким хорошим мати породила, щоб кожда дів-
чина любила.

Нагайвенко. Я тоже так думаю, та я даже запримі-
тив, що його не аби яка козачка любить.

Кіндрат (живо). Не вжеж дідусю? Чи ви не поми-
ляєтесь?

Нагайвенко (на ухо). Не помиляюсь сину! (Відво-
дить Кіндрата на сторону). Скажу просто! Одарка роз-
кішна як степова кляча химерує, однаке вже ті її хи-
мери такі, як танець галки у воздухах, коли її на лету
поцілить ся!

Кіндрат. Бог би з вас говорив!

Нагайвенко. Вна тоже знає, що ти її любиш!

Кіндрат. Хто ж її тоє сказав?

Нагайвенко. Який же ти неопитний. Дівчина за-
всіди скоріше знає, що ти її любиш, чим ти сам!

Вихід X-тий.

(Тісамі, та Одарка, а за нею Христя вносять на срібних тарілках
медянки).

Одарка. Просимо, панове молодці до меду медя-
ників; а чому ж ви мяса не ласкаві? Просимо уго-
щайте ся!

Нагайвенко (до Кіндрата). Я йду з Одаркою на
розум поговорити!

Кіндрат. Батіку! можеб не так притьом, щоб не
зопсуть діла!

Нагайвенко (усміхаючись). Ковалъ клепле, иоки
тепле, тож довіряй мому опитови! Тиже йди до Заті-

енка і балакай з ним про що небудь; він тоже хоче на Одарці женити ся.

Кіндрат. Сливе так, то я пропав!

Нагайвенко. Не жури ся, ми всі за тобою. (Уводить Одарку на бік, а Кіндрат з Затієнком розмовляють шепотом і несупокійно споглядають на Одарку та Нагайвенка; товариство же гуторить між собою, та постійно пе „круговую”).

Нагайвенко. Одарцю! Не лукав зі мною! Кіндрат сватається ся до тебе. Чи пійшлаб за нього?

Одарка (засоромлена). Таж він такий молоденький; деж йому вже женити ся?

Нагайвенко. Тож він не на старій Христі, а на тобі хоче женити ся, а ти ще молодша, чим він, тож обое в сам раз під пару! (Съміє ся).

Одарка. Мені ще пора за муж!

Нагайвенко. Не довга, по моїому, пора, бо і Затієнко з таким-же наміром приїхав, а сих молодців, купаних в горячому, чортовому молоці, привіз зі собою, щоби тебе взяти силою!

Одарка (налякана). Страшно, дідусю!

Нагайвенко (усміхаючись). Так щож!? Любиш Кіндрата?

Одарка. Люблю, дідусю! (Прислонює очі хвартушком, обертає ся та втікає в двері на ліво, а Христя виходить за нею).

Вихід XI-тий.

(Тісамі, без Одарки та без Христі).

Шумило. Одна прикмета мудра у бабів.

Затієнко. Якаж?

Шумило. Що вни дають ся полохати, як зайці, та втікають звідтіля, де їх не потрібно.

Затієнко. Слаба річ!

(Товариство съміє ся).

Шумило. Мудра річ. Де дві баби, да три жаби, зберуться у місті, не переспорить їх чоловіка й двісті! Тож без бабів лучше!

(Товариство съміс ся).

Затієнко. Скажи но ти, премудрий Шумило: чому Бог не створив Еви з ноги Адама?

(Товариство съміс ся).

Шумило. Бабу біда породила, а біду чортова мати!

Затієнко. Бог не створив Еви з ноги Адама, щоби жінка не бігала за другими! Не створив її тоже з рук Адама, щоби мужа за лоб не дерла; не створив тоже з голови Адама, щоби не була мудріща од мужа, а створив з ребра, щоби ним піклувала ся, та йому вірно служила.

Шумило. Чому-же намовила Адама на яблоко? Ой горе тому, хто має жону! втоптана стеженька до його дому!

Затієнко. Не жаль потапати у чистій воді!

Шумило. Поки дівка не віддасть ся, то і псови води подасть, а скоро віддасть ся, то і собі не хоче! Тепер баб по сім за цибулю! Баба та чорт то собі рідня! Кажуть: добра жінка, як дванадцять раз на день обдурити, а як яка, то і без числа! Ліпше залізо у воді варити, ніж песячу личину, жену добра учити!

(Товариство съміс ся).

Затієнко. Мені видить ся, що ти либо нь вже був нещастно жонатий!

(Товариство съміс ся).

Шумило. Ні! то ти жениш ся на чотири вітри, а на п'ятий шум!

(Товариство съміс ся).

Затієнко (підходить до Нагайвенка). Ну, щож?

Нагайвенко. Буде добре.

Затієнко (нетерпеливо). А тепер же як?

Нагайвенко. Не згірше!

Затієнко. Щож же сказала моя горличка?

Нагайвенко. Призналася.

Затієнко. До чого ж?

Нагайвенко. Призналася, що любить.

Затієнко. Не вже ж.

Нагайвенко. Стрівай, я пішлю ще к ній довіреного свого чоловіка, а ти держись відсторонь її!

Затієнко. Когож пішлеш?

Нагайвенко. Кіндрата.

Затієнко. Либонь непевний посол!

Нагайвенко. Мое в тім діло. Він учений, а науки не від ліса забігти. Таківський учений своєю річкою потрапить у дівочі мізки лучше, чим бандурист у козачі.

Затієнко. Роби, як знаєш.

Нагайвенко. Ученому съвіт, а невченому тьма. Тебе же треба було учити, доколі лежавесь в поперек лавки; а коли ж вже ставесь упоздовж лежати, то стало за пізно!

Затієнко. Не штука-наука, а штука розум! Лучший розум природжений, як научений!

Нагайвенко. Розуму не до старости, а до смерти треба учити ся! В умілого і долото рибу ловить.

Затієнко. Через письменних, та учених западеть ся съвіт!

Нагайвенко (про себе). За дурними нічого в Київ іхати, вони й тут є! (Глядить на Затієнка і пukaє в своє чоло пяльцем). У нього умцю, за дурну вівцю! Ні з губи мови, ні з носа вітру. Ой утеребив Бог душу, як у пень, та певно сам Бог кає ся!

Затієнко. І на мудрих дідько на лису гору їздить.

Нагайвенко (про себе). Дурний носить серце на язиці, а мудрий язык у серці. (Голосно). Божевільний Марку, ходиш по ярмарку: ні купуєш, ні торгуєш, тільки робиш сварку! Гониш ся за лисицею, а купуєш зайця! Я йду к Кіндрату, щоб діло кончати!

Затієнко. Дак поспішай!

Нагайвенко (підходить до Кіндрата, уводить його на бік і каже). Кіндрате! Затієнко дивить ся в тій хвили на тебе, тож будь холодний, неначе евнух турецький. Всю йде дуже добре.

Кіндрат (живо). Щож же?

Нагайвенко. Не горячись, та не зраджуй ся!

Кіндрат. Повинуюсь.

Нагайвенко. Одарка тебе любить і буде твоєю!

Кіндрат. О Боже!

Нагайвенко. Тихо!

Кіндрат. Не йму віри свому щастю!

Нагайвенко. Не будь же бабою! Тепер йди до панії Тимошевої, та до Одарки. Про письмо, що у мене не згадуй ні словечком. Поклони ся панії матці, та поцілуй Одарку. Завтра ваше вінчання, моя в тому голова, щоби до приїзду Тимоша всею було улаштоване. Затієнкови я сказав, що тебе відправляю до Одарки, щоб сватав її для нього!

Кіндрат. Може то не личить з козацькою честю, своїх старших зрадою брати?

Нагайвенко. При дівчині молодший і красший є старшиною. Тож іди!

Кіндрат. Спасибіг, дідусю, йду!

Вихід XII-тий.

(Тісамі, без Кіндрата).

Нагайвенко. Ну мо, братя, веселійше! Чи то пир ушкалів-розвійників, темною нічю в темній дебрі, чи пир славного товариства? Нуте старче! Стрій бандуру, тни тропака! Ну мо Опанасе! (До Затієнка).

(Бандурист грає. Нагайвенко з Затієнком, Шумило з Козаком I., Козак II. з III-тим, Козак IV. з 5-тим тиуть тропака, а далі пускається і бандурист, та надає товариство здорово рягочесь, запавіса спадає).

(КОНЕЦЬ ПЕРШОЇ ДІЇ).

ДІЯ ДРУГА.

(Діє ся на другий день, в пасіці Нагайвенка, біля його куріння).
(Спеця представляє вишневий садок перед пасікою. На задній кулісі, ліворуч курінь з жалізними дверима, та жалізним огороженем, в роді частокола. По середині сцени, в глубині (під задною кулісою) під більшою вишнею стіл прикритий білою скатертю. На сьому хліб, сіль, мід у вошиці, медянники, сушена риба, всьо на мосяжних тарілках і барилка з сріблястими обручами, та серебряним кручиком до сточування і 2 поставці. Під деревами ще дві бочки і два дзбанки).

Вихід I-ший.

(Тимошева і Нагайвенко сидять біля стола).

Нагайвенко. Дак щож, Марто? Обулась ся вже з тою думкою, що Одарка майнє в сьвіт?

Тимошева. Сього і не говоріть, дідусю! Кудоюж їм отправлять ся, вни остануть ся при нас.

Нагайвенко. Може й так, може й ні.

Тимошева (налякана) Може Кіндрат казав, що хоче її забірати кудою?

Нагайвенко. Об тім ще й бесіди між нами не було, однаке я уважаю, що їм ще сьогодня треба з відтіля уходити і то перед вінчанем!

Тимошева (зриваючись). О Пречиста Діво! а сеж по якому обичаю і навіщо?

Нагайвенко. Тимош поклявсь під Корсунем на підпитку дати Затієнкови Одарку і слова свого не зломити.

Тимошева. Лучшеж долю дитяти, чим слово ізломати?

Нагайвенко. Чиж ти не знаєш Тимоша?

Тимошева. Знаю! Знаю! (Задумується).

Нагайвенко. Тож остав мені се діло. Я всьо так уладнаю, та доведу до кінця, що й сам Тимош буде вдовольний, наколи його виведу з тої халепи, в яку попав, бож і в нім обізветь ся батьківське серце.

Тимошева. Він може й тепер роздумав ся?

Нагайвенко. Може і роздумав ся, та того він не покаже по собі.

Тимошева. Якжеж ви, дідусю, задумуєте всьо тоє уладнати?

Нагайвенко. Штукою!

Тимошева. Якоюж?

Нагайвенко. Стецько тобі пояснить всьо, а ти попіклуй ся доглянути Одарку і Кіндрата, як молодих холопів до вінчання. Не позабудь головно її русої коси начорнити, а Кіндратови лице троха чорномазе видати. Уборів доставив вже Стецько зі слободи, а чорну краску зладив я татарським робом і тоже Стецькови дав. Дружби, дружки і ціла ватага весільна дождає їх в слободі. Стецько кермує всім. Затієнко і ціле товариство, вже і так підхмелені, прийдуть сюда, а тут у мене (показує на барилку на столі) лік такий, що з похміля і за добу не опамятають ся, іхніже чури вже так сплять, що й пальбою з гармат не пробудив би їх, бо я ім тоже підмішав азіяцького маку до горівки.

Тимошева. Щож же з того буде?

Нагайвенко (съміючись). Буде прегарно! Хмільний Затієнко поблагословить Кіндрата з Одаркою, думаючи, що то холопи, а тоді на його ж, Затієнкових косях відправимо молодят у Затієнків хутір під Краснополем, де запорожський піп Хома дожидаеть ся Затієнка з Одаркою, щоб їх повінчати; і він звінчає Одарку з Кіндратом.

Тимошева. На віщож сього?

Нагайвенко. Нема часу зайвого! Тобі треба знати, що Затія привіз письмо від Тимоша, опроче моя голова у сьому ділу, а тобі треба повинуватись мені.

Тимошева. А як тоє не вдасть ся? Тоді вни нас на списках рознесуть з досади!

Нагайвенко. Всьо я придумав. Збруя їхня похована, тож всьо йде так складно, як мід у козацьке горло.

Тимошева. Боюсь зради з боку холопів!

Нагайвенко. Свої люди не татари! Не опасай ся!

Тимошева. Кожда ручка собі карлючка. При добрій годині є брати й побратими, а при лихій годині не має й родини.

Нагайвенко. Твоє діло тілько, щоб Кіндрат був чорномазий, а Одарка щоб мала чорну косу, а проче я виведу як слід.

Тимошева. Повинуюсь вашому опитови, дідусю; тілько позвольте мені їх проводжати у Краснополе!

Нагайвенко (съміючись). Позваляю! Коли хочеш з доні молодиці, то надівай з їжака рукавиці, жени сина коли хоч, коли можеш, давай доч! (Съміє ся).

Тимошева. О Господи праведний! Позволь спасти бідній матері дитину від нелюба! Не таке краджене весіля надіялась я справляти своїй одинацці!

Нагайвенко. Допоможи съвятій Юрію! (До Тимошевої). Марто! йди вже, бо от Стецько надходить, а часу зайвого нема!

Тимошева. Відходжу! (Відходить).

Вихід II-гий.

(Нагайвенко і Стецько).

Нагайвенко. Щож же Стецьку?

Стецько. Всьо готове, деж же Одарка та Кіндрат?

Нагайвенко. Та ти їх ще не бачив?

Стецько. Христя казала, що вни к вам пійшли!

Нагайвенко. Відгукнись! Вни либонь по чагарнику похожають, звісно: молоді, та любують ся усякою тварею Божою, чи то птичка, чи цвітка. Звичайно молодість!

Стецько. Так? Вни без журно час проводять, а ми з а них свої мізки висушуємо.

Нагайвенко (усміхаючись). Може колись за те пособить ся їм відвдячитись тобі таким же хлібом?

Стецько. Пугу! Пугу!

Голос Одарки (близко за сценою). Пугу! Пугу!
Стецько. Ходьте скорійші сюда!

Нагайвенко. Памятай же Стецьку, щоб всю цій-
шlo як слід! Гроший на угощеннє в дорозі не жалій хо-
лопам. От тут тобі узличок султанців, а тут другий
польських червінців, бо всякі гроши в дорозі хороши.

(Стецько ховає гроши за пазуху).

Вихід III-тий.

(Тісамі, а далі Одарка і Кіндрат).

Нагайвенко (співає):

Пора мати, жито жати —
Колос похилив ся.

Пора мати заміж дати —
Голосок змінив ся...

Ой пійду я моя мамо,
Та за нього заміж,
Як ти мене та не даси,
Так я умру зараз.

Кіндрат (входячи з Одаркою). Щож ви дідусю та-
кі веселі?

Нагайвенко. Радію вашому щастю!

Кіндрат. Чи вно тілько пійде так складно, як ви
дідусю придумали?

Нагайвенко. Козак не боїть ся нї тучі, нї грому, нї
хмари, нї чвари. Козак як не сало єсть, не турка рубає,
то собі біди шукає!

Одарка. А як нас дідусю пізнають?

Нагайвенко. Не бій ся!

Стецько (глядить на ліво). Товариство надягає
сюда!

Нагайвенко. Уходіть, дітоньки, з відтіля у двір, а
Стецько вас проведе, та пояснить всю точнійше. Па-
мятайте тілько, щоб добре держались. Благослови вас
святий Юрію, козацький святий заступнику, на но-
вую, житейську путь. (Робить тричі над ними знак

хреста; Кіндрат та Одарка цілують його в руки, а він їх в чоло).

Нагайвенко. Мерщій уходьте! (Обтирає рукавом сльози).

Кіндрат. Спасибіг, дідусю!

(Відходить Кіндрат і Одарка, ^{котра оглядається за} Нагайвенком і сльози обтирає).

Вихід IV-тий.

(Нагайвенко, Іван, а далі Затієнко, Шумило, Козак I, II, III, IV і V-ти та бандурист).

Нагайвенко (кляще в долоні). Івасю!

Голос Івася (з пасїки). Сей час!

Нагайвенко (призадумуєсь, та до себе). Який з цього пива кvas буде, то святий знає!

Івась. Що прикажете?

Нагайвенко. Подай мені поставець он тої настойки (показує на меншу бочку під деревом) і.всегда обережна, щоб ніхто не бачив, будеш мені, та бандуристови точити з неї, а прочому товариству з онтієї, що на столі.

Івась (наливаючи поставець). Розумію! (Подає Нагайвенкови повен поставець).

Нагайвенко (до надходячих Запорожців, котрі ще за сценою). Здорові були панове молодці! (Випиває).

Товариство. Здоров батьку!

(Нагайвенкови вказує Івасеви на меншу бочку під деревом і той наточує опять поставець, а Нагайвенко подає його бандуристови).

Нагайвенкови. Спасибіг за ласку, що не відказалися навідатися к старому на більожене ребро, та на лебедине стегно! Дай Боже всьо, що гоже, а що не гоже, поправ Боже, щоб було гоже! Пий праведнику божий! (Подає поставець бандуристови).

(Козак V-тий несе бандуристови бандуру).

Бандурист (бере в ліву руку поставець, а з правої в ліву дзбанок, в котрім мачає кропило зі сувіжих цвітів і кропить пасїку). Преподобні бжоловодці Зосим,

Савватий (товариство знімає шапки) і съвята матінка Параскевія, да обитають в сїм зданю! Здорова була вода Оляна от Бога creadа і земля Титяна і нові ключі трутовій. Ти вода Оляна проходила землями, ключами і входила ти в море, дайже тій бжолі много успішнія, много управління і от уроків і от чужої бжоли нападенія, нехай з землї-матінки йде, з землї-матінки росте і чужу бжолу приведе. Амінь!

Товариство (хором). Амінь!

Бандурист (кладе воду з дзбанком і кропилом на столі, а поставець переймає з лівої руки в праву, та до Затієнка). За ваше здоровля, пане осауло! (Дальше співає):

Ой на горі, на підгірку,
Сидів голуб з голубкою;

(Дальше каже):

Без бандури не йде! Треба випить, та за бандурою співати. За ваше пане осауло! (Випиває. Козак V-тий подає йому бандуру).

Товариство. Нуте! Нуте, дідусю!

Затієнко (охочий і веселий). Нуте! Нуте, божий старче. (Витягає з калитки червінці і дає бандуристові).

Бандурист (ховає червінці). Дай Боже вам сторицею, а мені трійцею, за вашою ласкою свою торбу поплатати! (Стройт бандуру і граючи співає):

Ой на горі, на підгірку,
Сидів голуб з голубкою;
Вони собі цілувались,
Цілувались, милувались.
Що в голуба та сизая голова,
А в голубки позолочувана,
Чорним шовком подоточувана.

А молодець зза терема виглядає:
„Як біж моя дівчинька та така,
Тоб я її цілуваю, милував,
І до неї кухарочку та наняв,
А до неї та татарочку...

А сам би я та по водицю ходив,
Дівчиноньку та за рученьку водив".

Затієнко. Бравий бандурист!

(Серед того Івась наточує поставець з бочілки на столі і подає Затієнкові).

Затієнко (весело). Бравий бандурист!

Шумило. Таківська пісня, слаба річ!

Затієнко. В твої, Грицю! (до Шумила).

Шумило. Мудра річ.

Затієнко. Нумо! Пиймо в ряд, щоб усякий був рад!

(Випиває, а Івась наточує для Шумила).

Шумило (до Козака I.). Пий пивоту, та вигонь лихоту (щоб тая лихота не сушила живота! (Випиває, Івась подає Козакові I.).

Козак I. (до II-го). Чарочка моя круглењка, як я тебе люблю, що ти повненъка. (До Козака II-го). По чарцї, по парцї, та впять по пять! (Випиває. Івась подає Козакові II-му).

Шумило. От се по мойому горілка! Від неї око побіліє, зуб закрутить, а в череві гріє, неначе наші мосцівих в Крутій Балці під Корсунем.

(Товариство съміс ся).

Козак II. (до III-го). Колиб съого добра, та ще хотъ пів відра! Здоров брате! (Випиває, Івась подає дальше).

Козак III. Бодай тії жили, що горілку курить вчили, якби не ся чімируха, козак згинув би як муха! Здоров друже! (Випиває, Івась подає).

Козак IV. Як до церкви, то ноги болять, як до корчми, то аж дрожать! Здоров козаче! (Випиває, Івась подає).

Козак V. Блажен муж, що до церкви не дуж, а до корчми чим дуж! До вас дідусю (до Нагайвенка). По старинному обряду пітъ по дві із ряду! Здорові були! (Випиває, а Івась для Нагайвенка наливає з меншої бочки з під дерева).

Нагайвенко. Таж чоловік на одній нозі неходить,

а на двох, випиймо по другій, щоб на одній не скакали.
Здоров Опанасе! (Випиває, Івась точить зі стола).

Затієнко. Перший поставець як по леду, другий як
по меду, а третій не пітай, лише давай! (Випиває, а
Івась опять йому подає).

Затієнко. Добре дутъ, як дадуть. Здоров божий
старче! (Випиває, а Івась бандуристови з під дерева
точить).

Бандурист. Випиймо до дна, щоб не було ворогів
гам добра! За здоровля ваше, та в горличко наше! (До
Шумила; випиває, а Івась подає).

Шумило. Будьмо живі, щоб з наших ворогів по-
віттягало жили! Здоров брате Ляше! (Випиває, а Івась
подає Козакови V-му).

Козка V: Випиймо по повній, щоб наш вік був дов-
гий! Здоров Сидоре (До Козака II-го; випиває, а Івась
подає).

Затієнко (до Нагайвенка). Щож же, братику, як
стоїть мое діло? (Хитає ся на ногах від опяніння).

Нагайвенко. Лучше, чим ти на ногах!

Затієнко. Опять дратуєш, а то їй Богу за чуба
помну! (Съміє ся). Щож же баби казали?

Нагайвенко. Кажуть ждать до завтра, бо сегодня
не пригожий день до таківських діл, сегодня бо пят-
ниця.

Затієнко. У баби сім пятниць у тиждень.

Козак I-ший (підходячи). Кажуть тоже, что хто
бабі завірить, той трох днів не переживе. На віщож
тобі, осауло, женитися?

Шумило (ударяючи по рамсни Затієнка). Дуже
мудра його річ!

Козак I-ший. Лучше всього буде, наколи завтра
відправимо ся на Січ, та дідуся Нагайвенка зі собою
заберемо! Пан Хміль послав Січовому товариству ти-
сячу червінців на пиво, тож то буде бенькет, поки пан
Хміль не позове опять у поход.

Затієнко. Я думав, що ви путяці товариші, що
обіцявші провести мене до вінчання, довернєте сего не
тяжкого діла без роздору; наколиж однак ви тепер

хочете мене опустити то ідіть з Богом! Вольним воля! Затія чхає на вашу поміч! Тъфу! (Плює).

Козак I-ший. Не сердь ся Затіє! Ми против твоєї волі тебе не оставимо! (Обступають Затієнка).

Всі. Не оставимо!

(Серед того Нагайвенко дає Івасеві знак і той наточув ѹому поставець з бочілки під деревом).

Нагайвенко (піднявши поставець). Панове молодці! Не горячіт ся! Хто став в ряду, то держи й біду.

Козак V-тий. Гуртом добре й батька бити!

(Товариство съміє ся).

Нагайвенко (до Козака V-го). Не перебивай друзе! Козак всегда горить як съвічка, як до роботи так до охоти!

Козак V-тий. Однак не до бісової жіноти!

Нагайвенко. Не перебивай, прошу! Робота ваша преславно покінчена над Жовтими Водами та під Корсунем, чому ж тепер нам не побенькетувати?

Товариство. Слушно! Слушно!

Нагайвенко. Вільно усякому, а тим паче пану осauli Опанасови лицяти ся до дівчат...

Затієнко. Тож то і є, що вольному воля!...

Шумило. А спасенному рай.

(Товариство съміє ся).

Нагайвенко (усьміхаючись): Я розумію, панове молодці, як то прикро потеряти з товариства такого товариша, як Опанас Затієнко! Проживав і я не двічі таку розлуку з товаришами і не двічі топив я її в козацькій відраді (показує на держаний в руці поставець). Найтяжше прийшлося мені однак розстati ся з Тимошем, коли він після хотинської виправиувзвяв женити ся на Одарчиній матери, Марті. З тоски за ним я й поселив ся тут при них, та леліяв їхні діточки. Одначе съвятий Юрій позвав маленьких козачків у свою ватагу і осталась нам одна-одною Одарка! Здорові панове молодці!

Затієнко (пяний). Може й ти Шумило останеш при мені, щоб глядти на моє щастя?

Шумило. Слаба річ!

Козак V-тий. Я не трачу надії, що пан осаула Затєнко розміркує діло, та понехає женихання. Се може і путня річ для лестровців, однаке нашому низовому козарлюзі не личить з бабою возить ся!

Шумило. То слаба річ!

(Серед того товариство пе круговую).

Козак I-ший. Солодощів наш брат низовий не любить!

Шумило. У бісової матері баба солодка!

Затєнко. А тиж кушав?

Шумило (кривить ся). Слаба річ!

(Товариство сьміє ся).

Бандуррист (при акомпаніаменті бандури співає, а дехто з товариства потягає, інші п'ють круговую):

Ой матусю, ти не гай мене,
В далеку дорогу виряжай мене.
Тепер нічка та темненькая,
Козаку дорога та не далекая.
Ой іхав козак та дорогою,
Пустив голосочек та дібровою,
Пустив голосочек та зеленою:
Ой щось мені та дрімаєТЬ ся
І кінь підомною спотикаєТЬ ся.
Ой пущу коня на степ, на долину,
А сам ляжу на час, на годину.
Ой сплю годину, та сплю і другую
А вже повертає та на третью.
Ой добрая та годиночка,
Десь узяла ся та дівчиночка,
Ой вирвала вона та травиченьку,
Вдарила козака та по личеньку,
Вдарила козака та по білому:
„Ой встань, козаче, годі тобі спати,
Бо вже твого коня в степу не видати,
Татари ідуть і коня ведуть,
Тобі молоденькому з пліч голову зітнуть.
Татари ішли і табун гнали,

Й твого коника в табун заняли.
Ой хоч коня замуть, то другий буде...
Тебе зарубають, мені жаль буде...
Бо її повік такого уже не буде..."

Вихід V-тий.

(Тісамі і Стецько).

Стецько (до Нагайвенка). Весільна ватага підсусідків з поселка просить ся дозволу підступити під ваше благословенство та благословенство всіх присутніх панів товариства.

Нагайвенка. Хтож то-женить ся з поселка, та на кім?

Стецько. Хведір, Яреми Степового, на Христі, Петра Стеченка, що ви пане її хрестним батьком бували.

Нагайвенко. Дак позови їх сюди!

Затієнко (поправляє вус). Побачимо!

Шумило (до Затієнка). Може холопи научать тебе, як і кудою зачинати?...

(Товариство съміє ся).

Нагайвенко. Пиймо, братя молодці, за перших молодих поки будуть другі.

(Івась наточує кругову).

Вихід VI-тий.

(Тісамі і ватага весільна. Молоді: Кіндрат і Одарка в хлопських строях, а далі: староста, підстароста, дружка, піддружий, старший боярин, чотирох боярів, дружки, піддружки, дві свахи, одна съвітилка, свашки, приданки і поїзджане та сільська музика).

(Ватага весільна входить з поза куліс ліворучної. Прийшовши, клонить ся ватага тричи до цояса перед товариством).

Одарка (кланяючись). Просить батько її мати і я до себе на хліб, на сіль і на весіля!

Затієнко (підходячи). Хороша у бісової матери! (Добуває з калитки червінців та дає Одарці, та вона закривається рукавом і не хоче приняти).

Староста. Бери, доню, на чепець!

(Одарка бере і покланяється).

Староста. Поцілуй в руку Харитко!

(Одарка стрясась з досади).

Музика весільний (підходить з решевом до Затієнка і бючи в решето). Решето торопоче, чогось воно хоче!

(Затієнко дас червінця, а музика дає обходить з тою приказкою товариство, всі дають йому, та всі підходять до Одарки і дають їй червінці, а Нагайвенко цій узличок червоних, Одарка цілус його в руку, він її в чоло і обое довго обипмають ся та плачуть).

Шумило. Схамени ся, Шуліко. Не наше діло в спідниці стрибати, наше діло козацьке: конем з меренцем по степу гуляти.

Козак І-ший. Кудоюж він вже козак, коли купра (заду) у нього не так.

(Товариство съміс ся).

Староста (підносячи поданий Івасем поставець). Ясно вельможні панове Запорожці! Поїхали ми у чистий степ, у чистий степ, куну ловити, куну ловити в дереві, дівку в теремі. Дівка пригодилася не аби яка, можна сватать і за козака. Одна брава стоїть вола, а другій і ціні нема! Поблагословіть, вельможні, отсих молодят, та поможіть звінчати ся, бо за війною ми не знаємо де й попа шукати! Молодий, бравий хлопець і рвесь у поход, так щож! Воля Божа: зі старої криші видер пучок соломи і знайшов в ній зерно так і порадили старі люди, щоби сватав ся. Бог праведний знає, на віщо сей знак у таківський час?

Нагайвенко. Палець Божий! Може бути Богови угодно з цього подружя вивести славного козака?

Староста і старші весільні. Да съвятить ся воля Всешинього!

Сваха I. (з поставцем до Нагайвенка). За здоровля тому, що ми в його дому!

Сваха II. (з поставцем). За здоровля господині, поки мід ще в судній.

Шумило. Шуліко, виводь свою господиню!

(Товариство съміс ся).

Баба з проїждан (з поставцем). За отця до конця,

за неньку повненьку, а за милого сім, щоб було весело всім!

(Музика грає тропака, а баба притушує до Нагайвенка і начинають обос самі танцювати, далі Сваха I. з Затієнком, а Сваха II. пускається до Шумила, та сей з комічним жестом усуває ся, дальше гуляють молоді і ціла ватаха весільна, а бандурист грає з музикою, всі прочі п'ють круговую). (Музика і танець устають, а бандурист грає і співає, а прочі слухають, та тихцем п'ють, одні мід з великої бочки, подаваний Стецьком, інші водку з меншої бочки, а Шумило угощає запорожців водкою зі стола).

Бандурист (співає):

Впив ся козак, впив ся, впив ся, зажурив ся,
Вороному коню на гриву звалив ся.

„Ой коню мій, коню, коню вороненський!
Яж тебе запродав за Дунай бистренський;
За Дунай бистрењский. за биструю річку,
Молодій шинкарці за мід, за горілку”.

— Козаче Семене! Згадай ти за мене,
Згадай ти за мене, як я був у тебе;
Як я був у тебе, тай ще під тобою,
Як ми утікали бистрою річкою;
Бистрою річкою, чистими полями,
А за нами Турки з острими шаблями,
То як я скочив, Дунай перескочив,
Дунай перескочив, копита не змочив,
Ні острого меча, ні тебе молодця...

Сваха I. (з поставцем). Дай Боже пить, та не впивати ся, говорить та не проговорить ся; на печі спать, а на покуті дверий шукати! (до Нагайвенка). Пошли вам Боже здоровля, та з неба дощ, та хліб, та цвіт, та всячину. За ваше здоровля! (Випиває).

Сваха I. (до молодих). Дай Боже, щоб молоді любили ся! Пішли вам Боже з неба, чого вам треба і хліба і сала і молока і меду; роди вам Боже овес, ячмінь і гречку, всього по трошечку; роди Боже лен і коноплі і споро діточок до тих сорочок. У ваші плю руки, щоб вам лепські були внуки! (Випиває).

Староста (підходить до Нагайвенка). Пане наш, добре нам тут пити, та не тут нам спати і не відомо нам де попа шукати, щоб нам молодят звінчав, бо всі

попи в війску праведного пана Хміля! Як жеж тут без попа зробити весілля?

Нагайвенко (до Затієнка). Опанасе! Допоможи бідним людям. Дай їм знак до попа Хоми, що дожидаеться під Краснополем, хай їх звінчає.

Затієнко (пяний). Дуже радо! (Виймає лульку і здіймає перстень і дає Нагайвенкові).

Нагайвенко (до Старости). З отсими знаками поїдете на хутір Панасівку під Краснополем там дожидаетесь вас піп запорожський Хома, він вам молодят звінчає.

Затієнко. Там усякого добра на угощеннє дадуть і з гарматок молодятам загудуть.

Староста (кланяючись). Спасибіг, ясновельможні! (Всі весільні кланяють ся і гуторять): Добрий панчесний пан!

Сваха I. (співає):

У нашого свата,
З верби, з лози хата,
З білої да березоньки,
Пійдемо по тверезоньки. Гу!!

Затієнко (підходить до дружби і оглядає його шаблю). Шабля, се є шабля пробита через окраєць хліба; в той окраєць вstromлені віточки ласкавцю, барвінку, безмертнику, рути та васильку.

Сваха II. (підходить до Затієнка і дружби і поясняє). Всяке зілля, ясновельможний пане, має своє значіння: от калина, се дівоцтво, от ласкавець, се привітність, барвінок, прихильність, рута, здоровле, васильки, побожність, житний колос, заможність, а безсмертник, вічність.

Староста. Дякуємо ясновельможні за гостину та за всю добро! Час в дорогу, час, забавилисьте нас!

Затієнко (підходить до Одарки). Хорошенька! (Гладить її по лиці, а Одарка ухиляється і закривається рукавом. Хорошенька! Зовсім похожа на Одарку. (До Нагайвенка). Шуліко позви но Одарку!

Нагайвенко. На віщо? Вни вже у Одарки були.

Козак V-тий (заходить з другої сторони коло О-

дарки і Кіндрата і відходячи про себе). Хитре діло продумав Шуліка! (Сьміючись). Затієнко дівки не дістав і в макітерку посвистав! (До музиків). Грайте! (Дає музикантам гроші). Грайте! (Посуваєсь до Одарки і з нею сам гуляє, по хвили інші пари гуляють).

Козак V-тий (після гуляння до Нагайвенка). Одправляй їх скорійш, бо і Затія щось мізкує. Я з тобою!

Нагайвенко (до молодих). Благослови вас Боже і ти съвятий Юрію!

Староста. Нехай ваші золоті руки Бог благословить на богоугодні жнива, а съвятий Юрій нехай береже ваших чесних голов!

(Ціла ватага кланяється і цілує запорожців в руки, Одарка тільки Нагайвенка, котрий широко її цілує, Кіндрат Козака V-го).

Козак V-тий (до Кіндрата). Держись, Кіндрате, я з вами!

(Музика грає і ватага весільна відходить).

Вихід VII-мий.

(Осталі без ватаги весільної і без Стецька).

Козак V-тий (до бандуриста). Нуте! божий старче, ти пяний, тоже присяги нема, затягни но про Жовті Води!

Бандурист (грає і співає).

„Чи не той то хміль, що коло тичин веть ся?
Гей то той Хмельницький, що з Ляхами беть ся..
Чи не той хміль, що по пиві грає?

Ой то Хмельницький, що Ляхів рубає.
Чи не той то хміль, що у пиві кисне?

Ой тойто Хмельницький, що Ляшенків тисне.
Гей поїхав Хмельницький ік жовтому броду,
Гей не один Лях лежить головою в воду.

Не пий, Хмельницький, дуже тої жовтої води,
Іде Ляхів сорок тисяч хорошої вроди...

„Ляхів не бою ся і гадки не маю,
За собою великую потугу я знаю,
І ще татарськую орду за собою веду...
А всі, вражі Ляхи, на вашу біду!”

Утікали Ляхи, погубили шуби...
Гей не один Лях лежить, вищіривши зуби!
Становили собі Ляхи дубові хати,
Прийдеть ся Ляшенькам в Польщу утікати!
Утікали Ляхи в деякії полки,
Ули Ляхів собаки і сірії вовки.
Гей там поле, а на полі цвіти:
Не по однім Ляху заплакали діти.
Гей там річка, через річку глиця:
Не по однім Ляху осталась вдовиця".

Товариство. Славно, дідусю! Славно! (Дають бандуристови гроші. Івась подає бандуристови меду з великої бочки).

Бандурист (підносячи поставець меду). Панове молодці! Ви довели мене, що прогрішив ся, то не моя вина і не ваша, а тої татарської настойки, що так і морочить, неначе татарський маковий сік!

Нагайвенко (про себе). Досмакував ся старий!

Шумило. Мені здається, що ти, божий старче, для батька Хміля заховав ще щось луцшого.

Бандурист (съміючись). А вжеж! Знайдеть ся про Хміля і Барабаша, як затаїв грамоту королівську, про привілеї козацькі, але сього вже не буду співати аж у Білоцеркві.

Шумило. Роздумаєш ся, як більше випеш!

Затієнко. Співай! дам 10 червоних!

Бандурист. Червінці розкотять ся по білому съвіту, а присяга з Богом (споглядає в гору) вяже, тож як мені перед його престолом прийде явити ся, осквернивши сідій чуб хвальшивою присягою?

Вихід VIII-мий.

(Тісамі і входить Тимош, а за ним пізнійше чура Семко).

Тимош. Здорові були, панове молодці! (Витається з всіма, а з Нагайвенком довше обнимаютъ ся).

Товариство. Здоров, Тимошу!

Шумило (до Тимоша). Тобі з дороги покріпити ся! (Івась подає Тимошеви поставець з меншої бочки).

Тимош (з поставцем). Не пить—вмерти, і пить—
вмерти; так лучше пить і вмерти!

Бандурист. Випий до дна, на дні, молодії дні!

Шумило! Козакам дарма житя, аби було питя!

Тимош (випиває). Дайте другую, щоб прогнать
тую!

Нагайвенко. Випий три, тай уси протри! (Івась по-
дає Тимошеви поставець).

Тимош (з поставцем). Будем пить з поставця до
денця! (Випиває).

Семко (до Тимоша). Погане діло, пане!

Тимош. Щож-же такого скоїлось?

Нагайвенко (підбігає і уводить Тимоша і Семка
на бік). Говоріть по тихо! Щож такого?

Семко. Нема пані нашої, ані панянки Одарки!

Нагайвенко. Вони на весіллю в поселку, чи там в
слободі!

Семко. Ба ні!

Затієнко (котрий вже передше підсунув ся до них).
А деж?

Семко. Просто: вни повтікали з Кіндратом і всі
коні забрали!

Затієнко. Як?! Як?!

Семко. Всі ваші коні до одного забрали, а чури
ваші пяні, що і пальбою з гармат іх не пробудиш.

Козак V-тий. На віщож ім втікати?

Семко. Діло ясне! Пані Тимошева хочуть Одарку
звінчати з Кіндратом, а пан мій (кланяєсь Тимошеви)
хочуть, щоб на ній женив ся пан осаул Затієнко, тож
жінота придумала хитрість, завдала чурам до горівки
якоїсь чортівської чемерухи і на конях пана осаули
повезли молодую для того молокососа!

Затієнко (пяний і лютий). Коня! Коня! Коня!

Тимош. Кудоюж вни могли направить ся?

Нагайвенко. То не мислимє. Се ручу, що вни в сло-
боді на весіллю! Ходім на весілля на слободу!

Затієнко. Коня! Коня! Коня!

Нагайвенко. Схамени ся Опанасе!

Затієнко. То твоє діло, ти харцизяко окаянний!

Тимош (до Нагайвенка). Шуліко! Мені тож виникається, що то твоє діло!

Нагайвенко (розмовляє тихо з Тимошем).

Шумило (про себе). Мудра річ!

Козак V-тий (до Шумила). Ти ставай в захисті Нагайвенкови, а я на конях Тимоша іду в погоню! (Про себе). Такі, як я посли вовків не годують!

Затієнко. Коня! Коня! Коня!

Нагайвенко. Поїдемо всі!

Затієнко. На біса нам тебе!

Козак V-тий (виходить незамітно).

Вихід IX-тий.

(Тісамі без козака V-го, а опісля без Затієнка і Семка, а опісля знова Семко).

Тимош. Як давно їх вже нема?

Козак I-ший. Значить: Затія дівки не дістав і в макітерку посвистав!

Затієнко (лютий). Далебіг за чуба помну! Не дратуй мене!

Тимош. Пановс товариші, не горячіться! Діло важне і тонке! Придумаймо спосіб, щоби псячу пару, баський накорінок, перехитрти і на своєму поставити! Виж дратується і час гайте!

Затієнко. Одна рада: Коня! Коня, та гнать за ними!

Тимош. Кудоюж гнати? У них сто шляхів, а у нас один.

Козак I-ший. На чім же гнати, коли наші коні забрали?

Тимош. Мої коні, хотя здорожені, поїдуть!

Затієнко (до бандуристи). Божий старче! Давай раду! Бере бандуриста за плечі і трясе ним). Давай раду! Давай раду! Давай коня!!

Бандурист. Стрівайте! Стрівайте! Мені видить ся, що за ними треба поїзджати у ваш двір, пане осауло; мені видить ся, що ті холопи молоді, що просились

благословенства, то були перебрані Кіндрат і Одарка!
Затієнко. Що? що? (Трясе бандуристом).

(Нагайвенко незамітно уходить).

Бандурист. Пустіть! Мені видить ся, що Кіндрат та Одарка перебрались і нас надули, а ви їх щей поблагословили, та дали знак до попа.

Затієнко (реве). Так! Так! То Шулікове діло! Я того дідугана задавлю як собаку! (Глядить по присутніх). Задавлю собаку! Так! Задавлю, де він? де Шуліка? (Пускається в напрямі за Шулікою).

Шумило (хватає його і задержує). Схамени ся, Опанасе! Ми з тобою, ми все виведемо ще на лад!

Затієнко. Пусти мене! Задавлю собаку!

Тимош. Схамени ся, Затіє! Поїдемо в погоню!

Затієнко. Я старий дурак!

Шумило. Мудра річ.

Затієнко. Ті молодята холопські, то вони перебрали! То підступ навіженого Шуліки! Він тоже мені дав до горівки якоїсь бісової отруї, бо я ще так хмільний ніколи не був! Голова просто розсаджується! Коня! Коня! Коня!

Козак І-ший. Опанасе! не личить тобі за бісовою парою, бабським насіньком, так розпадати ся! Хай їх там кат бере!

Затієнко (вказуючи на серце). Пробий тут! Тут горе пече!

Тимош. Ти Шумило останеш ся розважувати Опанаса, а вас, панове товариші, прошу, хто охочий, зо мною в погоню! Батьківська воля съвята! На аркані притягнемо химерну степову клячу до послуху батьківській волі!

Бандурист (про себе). За пізно! За пізно!

Тимош. Семку!

Семко. Слухаюсь!

Тимош. Всі коні і возові легко сїдлати до бігу!

Семко. Слухаюсь! (Відходить).

Затієнко. Я не останусь! Возьміть і мене з собою!

Шумило. Слаба річ! Ти знесилений! Тобі треба одпочати!

Затієнко. Я сам! Я сам хочу горличку відобрести хитрому котови. То не козак! То плюгаве, зрадливе, котяче насине!

Тимош. Пусти його, Шумило! Коли хоче, нехай іде!

Шумило (пустивши Затієнка). Якож він пойде?

Затієнко (заточується). Бісова горівка! Бісів син Шуліка! (Заточується і падає на козака І-го).

Христя (вбігає перелякане). Пане! що то діється ся?! Всі ваші коні забрав з чурами і возовою прислугою один з панів Запорожців-гостей і помчались кудою-то в погоню!

Затієнко (до Христі). Де Одарка?! Ти бісова відьмо! (Пускається до Христі, та подається назад за Тимоша, а Шумило придержує Затієнка).

Тимош (до Христі). Христю! Хто забрав коні?

Христя. Один з тих панів! (Показує на товариство, всі глядять по собі).

Козак І. Ляха нема!

Інші з товариства. Нема! нема Ляха!

Бандурист. Пропав Лях! Буде зрада!

Затієнко. Сей Лях мене не зрадить!

Шумило. Слаба річ.

Тимош. Христю! Кудою отправилась пані з Одаркою?

Христя. У хутір Панасівку під Краснополем на вінчання.

Затієнко. Горе мені, горе! Пусти мене, Шумило!

Шумило (держачи Затієнка сильно). Слаба річ!

Тимош. Затіє! Чи Лях покляв ся тобі на іцирість?

Затієнко. Покляв ся!

Бандурист. Ладська присяга... (Махає рукою).

Шумило. Слаба річ.

Затієнко. Не крячте ворони-вороги!

Семко (вбігає). Пане! коний не має! Всі забрав з прислугою Лях і помчав ся у степ!

Затієнко. Щож нам робити? Пустіть, побіжу пішком!

Шумило. Слаба річ!

Затієнко. Щож буде?

Бандурист (до Затієнка). Нехай буде нї по твойому, нї по нашому, а по Божому! Його воля всевишня хай съятить ся!

(Підносить руки до благословіння — занавіса спадає).

(КОНЕЦЬ ДРУГОЇ ДІЛЛІ).

ДІЯ ТРЕТА.

(Сцена тасама, що в першій дії. — Річ діє ся на розсвіті дня).

Вихід І-ший.

(Бандурист сам, а далі Нагайбенко).

Бандурист (грає і співає):

Ой на татарських полях,
На козацьких шляхах,
Не вовки-сіроманці квилять-проквиляють,
Не орли-чорнокрильці клекочуть
І під небесами літають;
То сидить на могилі козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
У кобзу грає, виграває, голосно співає...
Кінь біля него постріляний, порубаний,
Ратище поломане,
Піхва без шаблі булатної,
У ладівниці нії однісенького набою.
Тільки й зосталась йому бандура порожня,
Та у глубокій кишени люлька-борулька,
Та тютюну пів папушки.
Козак сердега люльку потягає,
У кобзу грає виграває, жалібно співає:
Гей братя, пани молодці,
Козаки запорожці!
Де ви ся повертаєте,
Як ви ся маєте?
Чи до Січи-матери прибуваєте,
Чи наших ворогів княми покладаєте?
Чи Татар бусурмані малахаями,

Як череду, у полон заганяєте?
Колиб мені Бог поміч старі ноги розправляти,
За вами поспішати!

Нехай би моя кобза знала,
Що мене рука християнська поховала!

А вже мені старенькому без кобзи пропадати.
Не могу я по степах чвалати,

Будуть мене вовки сіроманці зустрічати,
Будуть дідом за обідом коня моого зайдати.

Кобзо же моя, дружино вірная,
Бандуро моя мальювана!

Деж мені тебе діти?

А чи у чистому степу спалити,
І попелець по вітру пустити?

А чи на могилі положити?

Нехай буйний вітер по степах пролітає,
Струни твої зачіпає,

Сумнесенько, жалібненько грає виграває.
То може подорожні козаки

Бігти-муть близенько.

Почують, що ти граєш жалібненько,
Привернуть тебе до могили...

Нагайвенко (входячи). Здоров, дідусю! Не можеш спати, божий старче?

Бандурист (всьміхаючись). Я вже проспав ся. Старому, як зайдеви — коротке спанє.

Нагайвенко. Мені теж звичайно мало спить ся, а тепер іноді зовсім сон мене не береть ся.

Бандурист. Ви так Затієнковим ділом підлуєте ся, що сон вас минає?

Нагайвенко. Ні дідусю! (Сьміє ся). Хай він тим журить ся, хотяй то вже пропало. Мені бач ночію по голові Хмілеві діла снують ся, мене тягне у поход!

Бандурист (встає, випростовується). Мені тоже іноді видить ся, що я ще придав би ся, то знова обгортает мене зневіра, як перед хвилею і марево смерти перед вічи налазить.

Нагайвенко (сентенціонально). Нам, батіку, достойна смерть од съятого Юрія у поході!

Бандурист (живо). Думаєш, що ще нам доведеться погуляти, та зо славою покінчити?

Нагайвенко. Коли нас съятій Юрій похотинській виправі вивів з татарських ран та довів пережити чвертку століття і бачити великі діла великого Богдана, тож він для нас мабуть готовить достойну козацького звання смерть!

Бандурист. Ти маєш надію!? А я було її потеряв! (Урочисто). Да ісполнять ся твої слова! (До божника): Съятій Юрію! съятій наш заступнику, дай умерти на кульбаці в побіднім бою!

Нагайвенко (за ним). Поблагослови, съятій!

Вихід ІІ-гий.

(Тісамі, а дальше Тимош, опісля Шумило і козак I-ший).

Тимош (усьміхаючись). Здорові були, дідугани! Щож ви вибираєтесь в поход з живими, чи к помершим?

Нагайвенко. Ми єще з живими у силі погуляти!

Тимош. Тож вибираєтесь, бо Затія вас без походу виправить к патріярхові Авраамові. (Съміє ся).

Бандурист (съміючись). Невжеж він все ще лютує?

Тимош. Мені видить ся, що йому вже дівки не жалко, а досада, що ви його так пошили в дурні!

Нагайвенко (съміючись). В своїому, товариському гурті можна!

Тимош. А чури?! а хлопня зі слободи??!

Нагайвенко. Тоже свої люди, oprоче батько Хміль всіх порівняв!

Тимош (съміючись). Хорошо викручуєш ся, однаке Затія за такі викруті тобі вязи скрутить!

Нагайвенко (съміючись). Тверді вони ще!

Козак I-ший (входячи). Деж Затія?

Нагайвенко. Він ще спить, та снить ся йому, що він жонатий!

Козак I-ший (съміючись). Од такого сну лаб дурнішає!

Нагайвенко. У нього вже й місця нема, щоб подур-

нійшати, він бо вже з глуздів зсунув ся, як собака з соломяної криші!

Козак І-ший. Ми всі збились з пантелику, що йому пособляли в тім ділі, та звісно: п'яний Богови не засьвітить, а він нас на підпитку взяв на таківське діло.

Нагайвенко. Тож думаю, що ви всі мені вдячні за таке поведене діла!

Тимош. Найбільш я!

Нагайвенко. Слава Богу, що тя уразумив!

Козак І-ший. Щож же буде, коли Лях, що поїхав у погоню привезе Одарку?

Нагайвенко. Сего не бою ся. Лях зі мною.

Козак І-ший То він зрадник?

Нагайвенко. Сказано — Лях!

Шумило. Слаба річ!

Вихід III-тий.

(Тісамі і Христя, а далі тісамі без Христя і Нагайвенка, опісля Затієнко).

Христя (кланяючись смирно). Здоровля желаю! Пан осаула Опанас шукають за панами.

Тимош. Позови сюдою!

Нагайвенко (до бандуриста). Лучше нам спрятати ся!

Бандурист. Я остаюсь, він мене в пирятелі причисляє.

Нагайвенко. Слаба річ!

Шумило. Противно: Весела річ!

(Всі съміють ся, Нагайвенко і Христя виходять).

Тимош. Хитра моя доч! Шкода, що не козак з неї, а тоб перейшла й Кривоноса хитрощами!

Шумило. Діждеш ся з неї й козаків пів копи.

Козак І-ший. Кіндрат, твій зять, мав стати попом, а такі дуже добрі на розплід!

(Всі съміють ся).

Затієнко (входячи). Здорові були!

Тимош. Здоров, Опанасе!

Козак І-ший. Пропав десь наш посол, Лях ока-
янний!

Затієнко. Хай всьо пропадає!

Бандурист (до Затієнка). Щож? Чого у вас така
зневіра? Всьо ще може бути по вашому.

Затієнко. Мені вже відхотілось!

Шумило (радісно). Не вжеж? (Підбігає до Заті-
єнка). Справді? Кажи!!

Козак І-ший (тож підбігає). Ти справді нас не по-
кинеш? Славно! Ти бравий козак! Нам низовцям з ба-
бами не возить ся!

Шумило (кричить). Гурра!!

Бандурист (грає і співає):

В Царіграді, на риночку,

Там пє Байда мед-горілочку.

Ой пє Байда та не день, не два,

Не одну нічку, тай не годиночку.

Ой пє Байда, тай киваєть ся,

На турського царя похваляєть ся,

Та на свого чуру поглядаєть ся:

„Ой чурож мій молоденький!

Та чи ти будеш мені вірненький?”

Ой пє Байда, та ще й наливає,

А цар турецький к нему присилає,

Байду к собі підмовляє:

„Цо ти, Байдо, робиш, Байдо молоденький?”

„Ой пю, царю, пю, гуляю;

А не одну нічку, ані годиночку”.

„Ой ти, Байдо, та славненький!

Будь мені лицар, та вірненький,

Годі тобі, Байдо, байдакувати...

Покинь, Байдо, шить, гуляти,

Бери мою дочку, та йди царювати.

Возьми в мене та царівничку,

Будеш паном на всю Вкраїнчу”.

„Лучшеж мені сім літ байдувати,

А ніж твою дочку та за себе брати.

Я не хочу твоєї дочки брати;

Ти мене не будеш зятем звати;

Твоя, царю, віра проклятая,
Твоя, царю, дочка поганая!”
Ой крикнув цар турецький
На свої слуги, слуги молодецькі:
„Возьміть Байду того добре в руки!
Возьміть Байду, кріпко ізвяжіте,
На гак ребром добре зачепіте!”
Взяли Байду ізвязали,
За ліве ребро гаком пройняли.
Ой висить Байда, та не день, не два,
Не одну нічку, тай не годиночку.
Ой висить Байда, тай гадає,
Та на свого чуру споглядає...
Та на свого чуру молодого,
Та на свого коня вороного.
„Ой чурож мій молодесенький;
Подай мені лучок та тугесенький,
Подай мені тугий лучок,
І стрілочок цілий пучок!
Подай мені лук і три стрілици,
Бо я побачив три голубиці...
Ой бачу я три голубочки,
Хочу я вбити для його дочки,
Де я мрію, там я вцілю,
Де я важу, там я вражу”.
Ой, як стрілив, царя вцілив...
Попав царя межи вуха,
А царицю в потилицю,
Царову дочку, під білу цицочку.
„От тож тобі царю за Байдову кару!
Було тобі знати, як Байду карати:
Було перше Байді з плеч голову зняти,
Його тіло в землю поховати.
Вороним конем їздити,
Хлопця собі зголубити.
Не вмів, царю, Байду карати,
Тепер царю будеш пропадати!
Не вмів, царю, Байди бити,
За се тобі в землі гнити”.

Шумило. Преславна дума!

Затієнко. Козак з біди не заплаче!

Бандурист. В горлі просохло, не вадилоб поставчиком проперті горло.

Шумило. Мудра річ.

Вихід IV-тий.

(Тісамі, а далі Семко, Козак V, Сваха I, Стецько і проче товариство то е Козак II, III, і IV, та чури Тимоша).

Семко. Повернула погоня. Пан Теліга привіз Одарку і Кіндрата .

(Присутні збентежені глядять одні на одніх).

Бандурист. Божа воля!

Козак І-ший. Затія вже інакше рішив ся і нас звільнин з клятви, тож тепер ми не дамо йому опять...

Тимош. Песій син Ляшок-недоляшок!

Затієнко. Цікаво буде їх побачить. (До Семка).
Пристави їх сюди!

(Семко виходить).

Тимош. Деж Нагайвенко?

Затієнко (съміочись). Не бій ся! обійде ся без старого харцизяки!

Козак V. (входячи). Здорові були, панове товариство! Коний не заїхавем, а бігців приставищем. От і вони:

(Входити решта товариства. Чури Тимошеві вносять два міхи і ставлять на середині сцени).

Козак V. (до Затієнка). В тім мішку (показує) твоя горличка, потрудись розвязати сам.

Затієнко. Не цікавий!

Тимош. Славити Бога!

Бандурист. Божа воля!

Тимош. Треба розвязати, а то подусять ся!

Шумило (до Затієнка). Розвяжи їх і в друге поблагослови. Хай вінчають ся!

Затієнко (підходить до мішка і розвязує). Вилази, кунице!

Сваха I. (вискакує з мішка. Гоп, гоп, гопака, бо я з роду вже така! (Гонить тропака за Затієнком).

Затієнко (уступає, спльовує і хрестить ся). Цур тобі, відьмо.

Козак Д-ший (розвязує другий мішок). Просимо, пане молодче!

Шумило. Який же молодець до сеї цокотухи?

Стецько (вискакує з мішка). Молодець, та не до неї!

Затієнко (до Козака V-го). Щож же то, Ляше?!

Козак V-тий (ніби здивований). Я тоже не знаю, бісове в тім діло!

Вихід V-тий.

(Тісамі і **Нагайвенко**, котрий непримічений стояв вже в дверях).

Нагайвенко. Видиш, Затія, там мене не було і таку штуку ушкварили!

Затієнко. Тебе не було, за те був твій окаянний Стецько!

Вихід VI-тий.

(Тісамі і **Івась** вточусь бочівку).

Затієнко. Покінчімо то дурне діло, та випиймо за нашу козацьку молодечу честь!

Шумило. Дуже мудра річ!

Нагайвенко. Все хороше, що хорошо кінчить ся!

Затієнко. Скінчив бісь ти сам!

Нагайвенко. Прийде всему слушний час!

Тимош (до Затієнка). Опанасе! Друже мій щирий! Бог вість, як діла людські ладнати, Ти козак бравий, однак женитись тобі на Одарці не лицювало.

Затієнко. На віщож же ти її мені обіцяв?

Тимош. Забув ся на підпитку!

Затієнко. Я тоже був на підпитку!

Шумило (съміючись). Доволі довго ти був на підпитку!

Нагайвенко. Більш року так, що хватило хутір поставити і запастись хазяйством.

Затієнко (до Нагайвенка). Возьми собі харцизя-ко той хутір і мовчи!

Нагайвенко. Возьму і Одарці подарую!

Затієнко. Як хочеш!

Тимош. Одарка останесь при нас, її не потрібно іншого хутора.

Сваха І-ша. Подаруйте мені хуторець.

Нагайвенко. Ти заслужила! Добре! Хутір Панасів-ка твій!

Сваха І-ша. Хай вам Господь сторицю надгоро-дить! (Цілує Нагайвенка, Затієнка і всіх в руки).

Шумило. Затіє! може коли до неї навідаєш ся в хутір на козацькі ласощі, себто, чого в Січи не має!?

Затієнко. Може ти ласий?

Шумило. Слаба річ!

(Івась подає поставець Тимошеви).

Тимош. За здоровле чесного товариства. Здоров Опанасе!

Затієнко (з поставцем до Козака V-го). Здоров Ляше, зраднику!

Козак V-тий. Я не зрадник і сам не знаю, як то ско-їлось. Мені виділось, що я Одарку і Кіндрата забираю.

Затієнко. Хтоб тебе не знат, тоб повірив!

Козак V-тий. Не вірите?! Так може й сему не по-вірите, що вам скажу?

Всі. Щож же такого? говори!

Козак V-тий. Батько Хміль пише універсали, скла-дає нові полки, та пійде на Варшаву!

Всі. Що? що? Чи се правда?

Нагайвенко. Хто ж се тобі казав?

Козак V-тий. Стрічав розсильних!

Бандурист. Слава тобі Боже наш!

Затієнко. Не пора бенкветувати, а пора ладнатись у поход! (Виточує на підлогу з бочілки горівку).

Шумило (скривившись). Пора у поход, не пора бенкветувати.

Бандурист (зловив долонею двічі горівки з під чопа, обтер до себе руки і граючи, співає):

Засвистали козаченьки в похід з полуночи,
Заплакала Марусенька свої чорні очі.
„Не плач, не плач Марусенько,
Возьмем тя з собою,
Як будемо виїзджати в чужую сторону”.
„Ой їдь, да їдь, мій миленький,
Да не забавляй ся,
На конику вороненькім назад ворочай ся”!
„Ой Бог знає, Бог відає, чи я поверну ся,
Кінь вороний на подвірю чогось іспіткнув ся”.
Ой шли Ляхи на три шляхи, дороги питали,
„Сли сюда козаки йшли, чи ви не видали”?
Всі Поляки, які йшли, по три коні мали,
Хвалили ся Поляченки, що вни звоювали:
„Ми пійдемо, пане брате, козаків рубати,
А як прийде зла година, будем утікати”.
Розплачеть ся, розтужить ся Потоцького жона:
„Чиж я тобі, пан Потоцький, давно не товкла:
Давно уже ти, Потоцький, з козаки воюєш,
Ти козаків не звоюєш, свою силу згубиш”.

Вихід VII-мий.

(Тісаї і Тимошева).

Тимошева. Здорові були панове молодці!

Тимош. Здорова, Марто!

Тимошева (підбігає до Тимоша і обнимає його).

Здоров, Тимошу!

Шумило. Слаба річ!

Затієнко. Ми, пані-матко, опять у поход, аж на Варшаву!

Тимошева. То ви вже тоже знаєте, що батько Хміль пише універзали?

Тимош. Ти може чувала?

Тимошева. Чувала! Чувала, та коні походні вам привела.

Шумило. Іноді мудра річ, козацька баба!

Затієнко (до Тимошевої). А ваш зять поїде у поход, чи рука у нього ще болить?

Тимош. Пійде! пійде!

Нагайвенко. І я тоже!

Тимош (сумно). А я?

Нагайвенко. Як хочеш!

Тимошева. А як я не пущу?

Шумило (до Затієнка). Так би було і з тобою!

Затієнко. Спасибіг добрим людям, що спасли від халепи.

Тимошева. Дак ви довольні, пане осауло?

Затієнко. Навіть дуже!

Вихід VIII-мий.

(Тісамі, Одарка з Кіндратом і ціла ватага весільна).

Одарка. І я тоже дуже довольна, пане осауло!

Кіндрат. А я ще більше!

Сваха II. І ми всі дуже, а дуже довольні!

Староста (до Тимоша). Поблагословіть, батіку, молодят вже звінчаних!

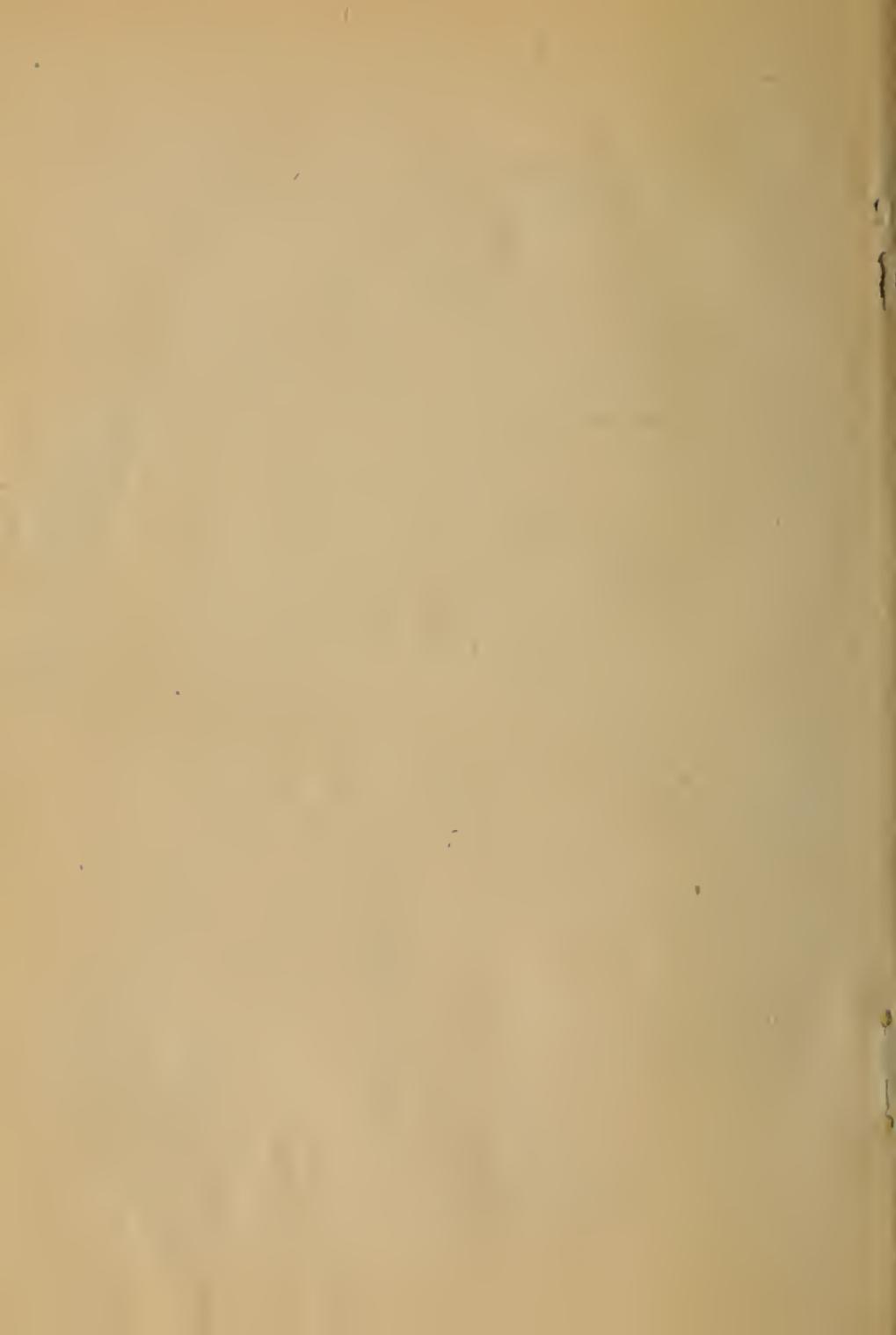
Тимош. Хай вас, дітоньки, Бог благословить!

Нагайвенко. Слава Тобі святий Юрію!

Весільна музика грас і всі гуляють. — Занавіса спадає).

(КОНЕЦЬ ТРЕТОЇ ДІЇ).

НАЙНОВІЙШІ КНИЖКИ ЯКІ МАС КНИГАРНЯ „СВОБОДИ”:

- Сплачений довг, оповідане з міщанського житя,
написав Данило Лепкий. — Ціна ..... 20 цнт.
- Вже воскресла Україна, вибір 10-ти найкрасших
українських народних пісень під нотами на со-
ля з супроводом фортепіано. — Ціна.....\$1.50
- Українська граматика, видана Смаль-Стоцьким і
Гартиером до ужитку гімназіяльної молодіжі.
— Ціна \$1.50
- Географія, написав Юліян Левицький, професор
академічної гімназії у Львові. — Ціна...80 цнт.
- Буквар для дітей першого року науки з додат-
ком рахунків. — Ціна ..... 35 цнт.
- Захар Беркут, образ громадського житя карпат-
ської Руси в 18-тім віці, написав Іван Франко.
— Ціна ..... 50 цнт.
- Пімста за кривду, драма в п'ятьох діях, а шести
відслонах, зі співами і танцями. — Ціна 30 цнт.
- Грішники, роман-хроніка, написав О. Я. Кони-
ський. — Ціна ..... 80 цнт.
- Камінна душа, дуже гарна повість, написав Гнат
Хоткевич. — Ціна \$1.50
- Сорок тисяч миль під водою, роман з ілюстраці-
ями. — Ціна \$1.00
- Гіпнотизм і сугестія, з численними ілюстраціями,
в двох частих, дуже популярна розвідка в об-
ласти фізиології і психологии. — Ціна обох
частий ..... 40 цнт.
- Рухові забави і гри, зладив І. Боберський, учитель
руханки. Трете спрощене видане. — Ціна 30 цнт.
- З фільозофії політики, др. А. Крістензена, пере-
клав Михайло Лозинський. — Ціна.....65 цнт.
- Замовленя висилайте враз з грішми на адресу:
“S V O B O D A”,

83 Grand Street,

Jersey City, N. J.

НОВЕ МУЗИЧНЕ ВИДАНЄ

Вже воскресла Україна

вибір 10-ти найкрасших українських народних пісень під нотами на соля з супроводом фортепіяна:

1. Вже воскресла Україна. Resurrection of Ukraine. Ukrainian National Anthem. Вербп'цький-Січинський.
2. Ой Дніпре май, Дніпре. Oh, Dnieper, My Dnieper. „Спів Яреми”, уривок з „Гайдамаків” Шевченка. Музика М. Лисенка (барітон).
3. Гей на горі там женці жнуть. Cossack Marching Song. Після козацька з під Полтави, Згарм. А. Коципинський (тенор або барітон).
4. Свято в Чигирині (Гетьманн, гетьманн). The Festival in Chihirin. Уривок з „Гайдамаків” Шевченка. Музика М. Лисенка (барітон).
5. Ой не ходи, Грицю, на вечерниці. Go Not to the Wecher-nuci, Hritz. Folk Song. Згарм. А. Єдлічка (тенор або барітон).
6. Серенада. Serenade. Шевченко-Лисенко (тенор або барітон).
7. Ой ходила дівчинонька беріжком. Shepherd's Song. Згарм. М. Лисенко (сопрано).
8. Мені однаково. For Me It Is the Same. Муз. М. Лисенка (барітон).
9. В гаю зеленім. In the Green Grove. Folk Song. О. Нижапковський (сопрано).
10. Як би мені, мамо, намисто. O, Mother Dear, if I Have Jewels. Шевченко-Лисенко (сопрайон).

На останніх двох сторонах (29-тій і 30-тій) є поданий зміст і повний текст отих пісень: „Гей на горі там женці жнуть”, „Ой не ходи, Грицю, на вечерниці”, „Ой ходила дівчинонька беріжком”, „В гаю зеленім”.

Упорядкував Мих. Зазуляк. В гарній оправі.

ЦІНА \$1.50.

Кождий співак і кождий кружок музичний повинен набути сю збірку.

Замовленя просить ся висилати на адресу:
“SVOBODA”, 83 Grand Street, JERSEY CITY, N. J.

